

U slučaju Abdulaziz (*Abdulaziz*), Kabales (*Cabales*) i Balkandali (*Balkandali*),¹

Evropski sud za ljudska prava, donoseći odluku na plenarnoj sednici u skladu s pravilom 50 Poslovnika Suda, u sastavu koji čine sledeće sudije:

g. G. VIARDA (*VIARDA*), predsednik
g. R. RISDAL (*RYSSDAL*),
g. J. KREMONA (*CREMONA*),
g. Tor VILJALMSON (*Thor VILHJALMSSON*),
g. V. GANŠOF VAN DER MERŠ (*W. GANSHOF VAN DER MEERSCH*),
g. D. EVRIGENIS (*EVRIGENIS*),
g. F. GOLCUKLU (*GÖLCÜKLÜ*),
g. F. MATŠER (*MATSCHER*),
g. L.E.- PETITI (*PETTITI*),
g. B. VOLŠ (*WALSH*),
Ser Vincent EVANS,
g. C. RUSO (*RUSSO*),
g. R. BERNHARDT (*BERNHARDT*),
g. J. GERSING (*GERSING*),

i u prisustvu g. M.-A. Ajsena (*Eissen*), sekretara Suda, i g. H. Petzolda (*Petzold*), zamenika Sekretara Suda,

nakon većanja na zatvorenim sednicama 27. i 28. spetembra i 24. novembra 1984. i 23. i 24. aprila 1985,

donosi sledeću presudu, usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

¹ Napomena Sekretara Suda: Predmet je zaveden pod brojem 15/1983/71/107-109. Drugi broj označava godinu u kojoj je ovaj predmet upućen Sudu, a prvi broj njegovo mesto na spisku predmeta upućenih Sudu te godine; poslednja dva broja označavaju redosled ovog predmeta na spisku predmeta, odnosno predstavki iz kojih su ti predmeti proistekli (podnetih Komisiji), upućenih Sudu od njegovog osnivanja.

1. Ovaj predmet je Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija) uputila Sudu 14. oktobra 1983. u roku od tri meseca kako je predviđeno članom 32 stav 1, i članom 47 (čl. 32 st. 1, čl. 47) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija). Predmet je proistekao iz tri predstavke (br. 9214/80, 9473/81 i 9474/81) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, koje su podnele Komisiji 1980. i 1981. shodno članu 25 (čl. 25) gdja Nargis Abdulaziz, gdja Arseli Kabales (*Arcely Cabales*) i gdja Sohair Balkandali. U vreme kada je podnela svoju predstavku gdja Abdulaziz je bila ili apatrid ili državljanka Malavija, gdja Kabales je bila državljanka Filipina, a gdja Balkandali je bila državljanka Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija.

Gdja Abdulaziz, koja je na početku bila označena inicijalom X, kasnije je pristala da otkrije svoje identitet.

Kako je objašnjeno u daljem tekstu u stavu 48, za vreme postupka pred Sudom pojavilo se pitanje pravovaljanosti braka drugog podnosioca predstavke; u cilju pojednostavljenja, podnosilac predstavke će se u ovoj presudi sve vreme nazivati "gdja Kabales".

2. Zahtev Komisije se odnosio na članove 44 i 48 i na deklaraciju kojom je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo obaveznu jurisdikciju Suda (čl. 46). U zahtevu se tražilo od Suda da donese odluku po pitanju postojanja kršenja člana 3, člana 8 (uzetog zasebno ili zajedno sa članom 14) i člana 13.

3. U odgovoru na upitnik u skladu sa pravilom 33 stav 3 (d), Poslovnika Suda, podnosioci predstavki su izjavile da žele da učestvuju u postupku pred Sudom i imenovale su advokata koji će ih zastupati (pravilo 30).

4. Sedmočlano sudsko veće koje je trebalo konstituisati, uključivalo je, kao članove po službenoj dužnosti, Ser Vincenta Evansa, izabranog sudiju britanske nacionalnosti (čl. 43), i g. G. Viardu, predsednika Suda (pravilo 21 st. 3 (b)). Dana 27. oktobra 1983, predsednik je u prisustvu sekretara Suda žrebom izvukao imena pet ostalih članova, t.j. g. R. Risdala, g. V. Ganšofa van der Merša, g. G. Lagergrena, g. L. Liša (*Liesch*) i g. R. Mekdonalda (*Macdonald*) (član 43 na kraju Konvencije i pravilo 21 st. 4).

5. G. Viarda, koji je preuzeo dužnost predsednika Veća (pravilo 21 st. 5), konsultovao je preko sekretara Suda, zastupnika Države Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu: Država), delegata Komisije i zastupnika

podnosioca predstavki oko neophodnosti postupka u pismenoj formi (pravilo 37 st. 1). On je odredio 10. novembra 1983 da pomenuti zastupnik Države sa svoje strane i zastupnik podnosioca predstavki sa svoje, dostave do 10. februara 1984. godine podnesak i da delegat ima pravo da kao odgovor dostavi podnesak u roku od dva meseca od datuma kada mu je sekretar Suda dostavio bilo koji od pomenutih dokumenata koji je poslednji podnet. Predsednik se potom saglasio da produži rok Države do 9. marta 1984, a rok podnosioca predstavki do 30. marta 1984.

Podnesak Države je dostavljen pisarnici 12. marta, a podnesak podnosioca predstavki 30. marta 1984. Pismom od 15. maja sekretar Komisije je obavestio sekretara Suda da će delegat svoje primedbe izneti na sudskim raspravama.

6. Veće je 22. maja 1984. odlučilo u skladu s pravilom 50 da odmah ustupi nadležnost plenarnom sudu.

7. Pošto je preko sekretara Suda konsultovao zastupnika Države, delegata Komisije i zastupnika podnosioca predstavki, predsednik je 28. maja odredio da usmeni postupak počne 25. septembra 1984.

8. Sudska rasprava je bila otvorena za javnost i održana je u zgradi Suda u Strazburgu na utvrđen dan. Neposredno pre početka rasprave, Sud je održao pripremni sastanak.

Pred Sudom su se pojavili:

-u ime Države:

gdja A. Glover, pravni savetnik, Ministarstvo za spoljne poslove i Komonvelt, zastupnik,

Lord Raulinson, QC,²

g. J. Lous, advokat³,

² QC (*Queen's Council*) – krunski savetnik je titula koja se na predlog Lorda kancelara (istovremeno ministar pravde i predsedavajući Doma lordova) dodeljuje najuglednijim advokatima u Britaniji.

³ U Ujedinjenom Kraljevstvu *barrister-at-law*, odnosno advokat koji ima pravo da zastupa klijente pred višim sudovima (prim. prev).

gdja S. Evans, Ministarstvo unutrašnjih poslova, savetnik,

gdja J. Raic, Ministarstvo unutrašnjih poslova, savetnik,

gdja R. Frajz, Ministarstvo unutrašnjih poslova, savetnik

-u ime Komisije:

g. J.A. Karilo, delegat

-u ime podnosilaca predstavki:

g. M. Belof, QC,

prof. R. Higin, advokat,

g. S. Groc, pravni zastupnik.⁴

Sud je saslušao obraćanje lorda Rawlinsona u ime Države, g. Karila u ime Komisije i g. Belofa u ime podnosilaca predstavki, kao i njihove odgovore na pitanja koja je postavio Sud i nekoliko njegovih članova.

9. U različite dane u periodu između 27. jula 1984. i 8. februara 1985, pisarnica je primila od Države, podnosilaca predstavki, odnosno Komisije odgovore na pitanja koja je Sud uputio 7. avgusta 1984. onima koji se pred njim pojavljuju, dalje podneske i primedbe i izvesna druga dokumenta.

ČINJENICE

10. Podnosioci predstavki su zakonito i stalno nastanjene u Ujedinjenom Kraljevstvu. U skladu s imigracionim propisima koji su bili na snazi u vreme vezano za ovaj predmet, g. Abdulazizu, g. Kabalesu i g. Balkandaliju je odbijena dozvola da ostanu sa svojim suprugama ili da im se pridruže u toj zemlji kao muževi. Podnosioci predstavki su tvrdile da su zbog toga bile žrtve diskriminacije na osnovu pola, rase, a u slučaju gdje Balkandali i na osnovu rođenja, i da je došlo do kršenja člana 3 Konvencije i člana 8,

⁴ U originalu *solicitor* - pravnik koji nema pravo zastupanja pred redovnim sudovima, ali obavlja sve druge pravne poslove (prim. prev).

uzetog zasebno ili zajedno sa članom 14. Dalje su tvrdile da suprotno članu 13 nije postojao nikakav domaći pravni lek za navedene žalbe.

I. Domaće pravo i praksa

A. Istorija i pozadina slučaja

11. Razvoj kontrole imigracije u Ujedinjenom Kraljevstvu mora da se sagleda u svetlu istorije Britanske Imperije i odgovarajućih promena u zakonima o državljanstvu. Prvobitno su sva lica koja su rođena u Ujedinjenom Kraljevstvu ili koja su imala određenu vezu s Ujedinjenim Kraljevstvom ili dominionima dugovala lojalnost Kruni i bila britanski podanici. Zajedničko britansko državljanstvo je, međutim, bilo teško pomiriti s nezavisnošću zemalja Komonvelta sa sopstvenom samoupravom, u koje se Imperija transformisala. Budući da su različite teritorije o kojima je reč postale nezavisne, uvele su sopstvene zakone o državljanstvu, ali su u smislu prava Ujedinjenog Kraljevstva, lica koja su posedovala državljanstvo neke nezavisne zemlje Komonvelta zadržavala poseban status, poznat kao "britanski podanik" ili "državljanin Komonvelta" (pri čemu su ovi izrazi bili sinonimi). Ovaj status su takodje imali "državljanin Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija". Pre 1. januara 1983, državljanstvo Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija se, u jednom kratkom vremenskom periodu, sticalo rođenjem u Ujedinjenom Kraljevstvu ili jednoj od preostalih teritorija pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva, na osnovu porekla od oca koji ima to državljanstvo, naturalizacijom ili upisom (Zakon o britanskom državljanstvu iz 1948).

12. Dok su stranci bili podvrgnuti stalnoj i strogoj imigracionoj kontroli tokom dugog vremenskog perioda, to nije važno za građane Komonvelta. Do 1962. godine, građani Komonvelta su, nezavisno od njihovog lokalnog državljanstva, svi imali slobodu da ulaze u Ujedinjeno Kraljevstvo radi zaposlenja i stalnog boravka, bez bilo kakvih ograničenja. Veliki porast priliva imigranata, naročito 1960. i 1961. godine, i, usled toga, opasnost da stopa imigracije prevaziđe sposobnost ove zemlje da te imigrante prihvati, doveli su do radikalne promene situacije. Zakon o imigrantima iz zemalja Komonvelta iz 1962. godine, a potom i Zakon o imigrantima iz zemalja Komonvelta iz 1968. godine, ograničavali su pravo ulaska i nametali imigracionu kontrolu određenim klasama građana Komonvelta, uključujući i građane Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija koji nisu imali bliske veze s Britanijom.

B. Zakon o imigraciji iz 1971. godine

13. Postojeći imigracioni zakoni su bili izmenjeni i zamenjeni Zakonom o imigraciji iz 1971. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 1971), koji je stupio na snagu 1. januara 1973. Jedan od njegovih osnovnih ciljeva je bio da uskladi imigracionu kontrolu za građane Komonvelta koji dolaze u Ujedinjeno Kraljevstvo i koji nemaju bliske veze s Britanijom, s odgovarajućim propisima za strance. Zakon je stvorio dve nove kategorije lica kada je reč o imigraciji – lica koja imaju pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu⁵ i lica koja nemaju to pravo.⁶

14. Lica s pravom boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu trebalo je da budu oslobođena imigracione kontrole. Status lica sa pravom boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu je trebalo da označi državljane Komonvelta koji su "pripadali" Ujedinjenom Kraljevstvu i, sve u svemu, dodeljivao se (na osnovu dela 2 Zakona iz 1971):

(a) državljanima Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija koji su stekli državljanstvo rođenjem, usvajanjem, naturalizacijom ili upisom na Britanskim Ostrvima (t.j. u Ujedinjenom Kraljevstvu, na Kanalskim Ostrvima i Ostrvu Man), ili su bili deca ili unuci bilo kog takvog lica;

(b) državljanima Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija koji su u bilo kom periodu vremena bili nastanjeni na Britanskim Ostrvima najmanje pet godina;

(c) drugim državljanima Komonvelta koji su bili deca lica sa državljanstvom Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija na osnovu rođenja na Britanskim Ostrvima;

(d) ženama, državljkankama Komonvelta, koje su bile udate ili su ranije bile udate za muškarca koji spada u bilo koju od prethodnih kategorija.

15. U skladu sa delom 1 (2) Zakona iz 1971. godine, lica bez prava boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu (bez obzira da li su državljani Komonvelta ili stranci) «mogu da žive, rade i da se nastane u Ujedinjenom Kraljevstvu na

⁵ Na engleskom jeziku *patrials* (prim. prev).

⁶ Na engleskom jeziku *non-patrials*, (prim. prev).

osnovu dozvole i u skladu sa onim propisom i kontrolom njihovog ulaska u Ujedinjeno Kraljevstvo, boravka u toj zemlji i odlaska iz nje, koje nameće» ovaj zakon.

U skladu sa određenim izuzecima koji nisu relevantni za ovaj slučaj, lice bez prava boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu neće ući u Ujedinjeno Kraljevstvo osim ako mu nije data dozvola da to učini (deo 3 (1)). Njemu se može dati takva dozvola (ili, ako je već u zemlji, dozvola da ostane) bilo na određen ili neodređen vremenski period; u ovom drugom slučaju, dozvola može da podleže uslovima kojima se ograniča zapošljavanje ili zahteva prijavljivanje u policiji, ili i jedno i drugo (*ibid*). Kada se dodeli dozvola na određeno vreme za ulazak ili ostanak u zemlji, ona se kasnije može menjati, bilo u pogledu trajanja ili uslova koje sadrži, ali ako se ograničenje trajanja ukine, prestaju da važe svi uslovi koje data dozvola sadrži (deo 3 (3)). Ovlašćenje za davanje ili odbijanje dozvole ulaska imaju imigracioni službenici, ali ovlašćenje davanja ili menjanja dozvole za ostanak ima samo ministar unutrašnjih poslova (deo 4 (1)).

C. Imigracioni propisi

16. Shodno delu 3 (2) Zakona iz 1971. godine, ministar unutrašnjih poslova ima obavezu da s vremena na vreme podnese pred Parlamentom izveštaje o propisima ili bilo kakvim promenama propisa koje je doneo u vezi sa praksom koju treba poštovati u sprovođenju ovog zakona radi regulisanja ulaska u Ujedinjeno Kraljevstvo i boravka u njemu. Ovi propisi sadrže uputstva imigracionim službenicima o tome kako će koristiti statutarno diskreciono pravo koje im daje ovaj zakon, i navode način na koji će ministar unutrašnjih poslova koristiti sopstvena ovlašćenja kontrole posle ulaska u zemlju. Zahteva se da ovi propisi regulišu prijem lica koja dolaze radi zaposlenja, studija, kao posetioci, ili kao lica ekonomski zavisna od lica koja su zakonito u Ujedinjenom Kraljevstvu ili koja ulaze u Ujedinjeno Kraljevstvo, ali nije potrebna jednobrazna odredba za ove kategorije, a naročito se može uzeti obzir državljanstvo ili nacionalnost (delovi 1 (4) i 3 (2)). Na taj način mogu biti doneti i donose se različiti propisi za državljane država članica Evropske ekonomske zajednice u skladu sa pravom Zajednice, a irski državljani su u posebnom položaju.

17. Ovi propisi podležu proceduri donošenja negativne odluke, čime, ako odluku koja ne odobrava izveštaj ministra unutrašnjih poslova donese bilo koji dom Parlamenta u roku od četrdeset dana od podnošenja tog izveštaja,

od ministra unutrašnjih poslova se zahteva da što je pre moguće unese onakve promene kakve smatra potrebnim u datim okolnostima i da donese propise kakvi su izmenjeni pred Parlamentom u roku od četrdeset dana od donošenja odluke (deo 3 (2)). Tako izmenjen izveštaj o propisima podleže istoj proceduri kao i prvobitni izveštaj. Zbog činjenice da po prirodi svog posla imigracioni službenici stalno donose odluke, prvobitno podnet izveštaj ne poništava bilo kakva negativna odluka; on će stupiti na snagu kada se sačini ili na dan koji je u njemu predviđen, i ostaće na snazi dok ne bude zamenjen.

18. Tačan pravni status ovih propisa je donekle složen. Ovo pitanje je razmatrao Apelacioni sud u predmetu *R. protiv ministra unutrašnjih poslova, ex parte Hosenball (1977) 3 All England Law Reports* ⁷ 452, kada je lord Denning, ministar koji boravi izvan Ujedinjenog Kraljevstva i zadužen je za specijalna pitanja, rekao:

"[Propisi ministra unutrašnjih poslova] nisu zakonski propisi. To su propisi vezani za praksu doneti da bi se njima rukovodili imigracioni službenici i sudovi kojima je povereno sprovođenje (Zakona iz 1971). Oni mogu da budu i često jesu predmet molbi za pomoć podnosioca žalbi pred sudovima u imigracionim predmetima. Sudovi ih moraju do određene mere uzimati u obzir jer postoje odredbe u samom ovom zakonu, naročito u delu 19, koje pokazuju da ukoliko imigracioni propisi nisu ispoštovani u žalbenom postupku pred sudijom treba prihvatiti razmatranje žalbe. Pored toga, sudovi uvek uzimaju u obzir ove propise, ne samo u predmetima gde postoji pravo žalbe, već i u predmetima koje prate preventivni nalozi kada postoji pitanje da li su službenici postupili pravično. Ali to nisu propisi koji su po svojoj prirodi delegirano zakonodavstvo i ne mogu biti jednaki strogim zakonskim propisima."

Lord Džefri Lejn, član Gornjeg doma i Apelacionog suda, takodje je izrazio sumnju u pogledu toga da ovi propisi predstavljaju delegirano zakonodavstvo. On je primetio: "Ove propise je veoma teško svrstati u neku kategoriju ili klasifikovati. Oni su klasa sami po sebi. Ti propisi su sasvim sigurno praktični vodič za... imigracione službenike... Oni su zapravo, velikim delom, ...malo više od obrazloženja samog (Zakona iz 1971).] Medjutim, on je konstatovao da ukoliko se Parlament ne saglasi sa tim propisima, oni time nisu ukinuti. Štaviše, bar kada je reč o sudiji koji

⁷ All England Law Reports- Zbornik predmeta sa viših sudova Engleske (prim.prev).

postupa po žalbama, ovi propisi imaju snagu zakona, mada, kako izgleda, od njih se može odstupiti uz saglasnost samog podnosioca žalbe.

Lord Kaming-Brus, član Gornjeg doma i Apelacionog suda, je rekao:

"[Ovi propisi] su potpuno različiti od propisa koji se obično donose u skladu sa ovlašćenjem koje je dato ministrima shodno zakonima donetim u Parlamentu; ...Oni, po mom mišljenju, nemaju u bilo kom smislu zakonodavnu snagu. Tačno je da... je ovim propisima dato pravno dejstvo u apelacionom procesu pred sudijom ili sudom...Ali pravno dejstvo koje ti propisi imaju na tom ograničenom polju ne proističe iz činjenice da ih je objavio ministar i da su izneseni pred Parlament, već zato što je prema delu 19 (2) (Zakona iz 1971) ovim propisima dato dejstvo koje je na odredjenom polju sasvim jasno zakonski izvršno, a to je potpuno različita stvar.»

19. Uprkos tome da zahtev za odobrenje za ulazak u zemlju (vidi dole stav 22 (b)) ili dozvolu za ulazak ili ostanak u zemlji može biti odbijen u skladu sa relevantnim imigracionim propisima, ministar unutrašnjih poslova ima diskreciono pravo, koje proističe iz istorijskih prerogativnih ovlašćenja, da dozvoli u izuzetnim okolnostima davanje odobrenja za ulazak ili dozvole za ulazak u zemlju, ili da dopusti nekom licu da ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu. Kada je podnosilac zahteva muž koji traži da se pridruži supruzi koja je nastanjena u Ujedinjenom Kraljevstvu ili da ostane sa njom u Ujedinjenom Kraljevstvu, faktori koje će ministar unutrašnjih poslova da razmotri uključuju stepen njenih veza s tom zemljom i teškoće kroz koje bi mogla da prodje zbog toga što će otići da živi u inostranstvu, kao i sve preporuke imigracionih apelacionih organa (vidi dole stavove 34-37).

D. Stanje u vreme dogadjaja iz kojih je ovaj slučaj proistekao

1. Uvod

20. Propisi koji su bili na snazi u vreme dogadjaja iz kojih je proistekao ovaj slučaj sadržani su u "Izveštaju o promenama imigracionih propisa" (HC 394), podnetom Parlamentu 20. februara 1980. (u daljem tekstu: Propisi iz 1980); ovi propisi su se primenjivali na sve odluke donete na dan 1. III 1980. ili posle tog datuma, osim na one koje su se odnosile na zahteve podnete 14. novembra 1979. ili pre tog datuma. Nacrt ovih propisa je ranije bio uključen u zvanični vladin izveštaj objavljen novembra 1979.

Propisi iz 1980, koji u stavu 2 upućuju imigracione službenike da vrše svoju dužnost bez obzira na rasu, boju ili veru lica koje pokušava da udje u zemlju, detaljno opisuju prvo kontrolu koju treba vršiti prilikom ulaska lica bez prava boravka u Ujedinjeno Kraljevstvo, a onda kontrolu koju treba vršiti po njihovom ulasku. Ova druga kontrola zavisila je od toga da li pojedinac o kome je reč dolazi iz razloga privremene prirode (na primer, posetioци ili studenti), radi zaposlenja ili poslovnih aktivnosti ili kao lice sa sopstvenim sredstvima, ili radi nastanjenja. Prema propisima koji su ranije bili na snazi, posetiocima je obično bilo zabranjeno da se zapošljavaju, a za lica koja su želela da dodju radi zaposlenja važili su strogi propisi o radnim dozvolama. Zahtevi vezani za radne dozvole, međutim, nisu se primenjivali na državljane ostalih država članica Evropske ekonomske zajednice, niti na lica obuhvaćena "pređačkim propisom Ujedinjenog Kraljevstva"; prema ovom propisu, koji je bio na snazi od stupanja na snagu Zakona iz 1971, državljani Komonvelta koji je imao dedu ili babu rođenu na Britanskim Ostrvima i koji je želeo da prihvati ili traži zaposlenje u Ujedinjenom Kraljevstvu, mogao je da dobije dozvolu za ulazak u zemlju na neodređeno vreme, čak i bez radne dozvole. Još jedan izuzetak se mogao naći u "propisu o radnom odmoru", na osnovu koga su mladi državljani Komonvelta mogli da bez dozvole prihvate zaposlenje koje prati produženi odmor u Ujedinjenom Kraljevstvu; međutim, period njihovog boravka nije mogao, prema Propisima iz 1980, da bude duži od dve godine. Svi ovi izuzeci su postojali i u kasnijim imigracionim propisima.

21. Promene uvedene Propisima iz 1980. naročito se odlikuju određenim brojem odredi koje su bile usmerene ka sprovođenju politike zaštite domaćeg tržišta rada u vreme velike nezaposlenosti, putem smanjivanja «primarne imigracije», drugim rečima imigracije lica od kojih bi se moglo očekivati da traže zaposlenje sa punim radnim vremenom kako bi izdržavali porodicu. Preduzimajući ove mere, Država je takodje želela da unapredi javni mir, a sprovođenjem čvrste i pravedne imigracione kontrole, da pomogne u obezbeđenju dobrih odnosa unutar zajednice.

U tom cilju, medju promenama koje su sprovedene bilo je uvođenje strožih uslova za dodeljivanje dozvole mužu ili vereniku koji nema pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu, a koji želi da se pridruži svojoj supruzi ili verenici koja je nastanjena u Ujedinjenom Kraljevstvu ili da sa njom ostane u ovoj zemlji. U prethodnom periodu svakom takvom mužu ili vereniku bi obično bilo dopušteno da se nastani po isteku određenog perioda vremena posle koga je sticao takvo pravo, pod uslovom da prvenstveni cilj braka nije bio da

se nastani u toj zemlji. Ove nove mere nisu obuhvatale supruge i verenice nastanjenih muškaraca, što je Država pripisivala dugotrajnom opredeljenju (zasnovanom, kako se tvrdi, na humanitarnim, socijalnim i etičkim razlozima) za ponovno ujedinjenje porodica muških imigranata. Ove nove mere nisu se primenjivale na državljanje ostalih država članica Evropske ekonomske zajednice.

22. Relevantne odredbe Propisa iz 1980. i kasnijih propisa – ukratko su izložene u daljem tekstu na sledeći način.

(a) Neko lice je "nastanjeno u Ujedinjenom Kraljevstvu" kada on ili ona redovno boravi u toj zemlji, s tim da takvo lice nije ušlo u zemlju ili ostalo u njoj kršeći imigracione zakone, i kada je oslobođeno bilo kakvog ograničenja vremenskog perioda u kome on ili ona može ostati u zemlji (stav 1).

(b) "Odobrenje za ulazak u zemlju" (stavovi 10-14) je dokument (bilo da je to viza, potvrda o ulasku ili pismo saglasnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, u zavisnosti od državljanstva lica o kome je reč) koji imigracioni službenik treba da prihvati kao dokaz da lice koje je u posedu tog dokumenta, iako nema pravo boravka, ima pravo, shodno imigracionim propisima, da udje u Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovaj dokument se pribavlja u britanskim misijama u inostranstvu ili u Ministarstvu unutrašnjih poslova pre dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo.

(c) Stupanjem u brak ili planiranim stupanjem u brak ne stiče se pravo ulaska ako postoji osnovana sumnja:

-da je osnovni cilj braka da lice udje u Ujedinjeno Kraljevstvo ili da se u njemu nastani; ili

-da strane ne nameravaju da stalno žive zajedno kao muž i žena; ili

-da se strane nisu upoznale (stavovi 50, 52 i 117).

(d) Do "mogućeg zaobilaženja propisa" je došlo ako postoji osnovana sumnja da je muž ostao u Ujedinjenom Kraljevstvu kršeći imigracione propise pre braka, da je brak sklopljen posle odluke ili preporuke da muž bude deportovan ili da je brak okončan (stav 117).

(e) "Finansijski zahtev" jeste zahtev koji se menja u zavisnosti od okolnosti datog slučaja: u osnovi on znači da lice o kome je reč mora da ima na raspolaganju odgovarajuća novčana sredstva i smeštaj, i da ne postoji potreba da se pribegava korišćenju javnih fondova (stavovi 42, 52 i 55).

2. Lica bez prava boravka koja žele da se pridruže supružniku ili budućem supružniku nastanjenom u Ujedinjenom Kraljevstvu.

23. Kada bi lice bez prava boravka čiji je supružnik ili budući supružnik "nastanjen u Ujedinjenom Kraljevstvu", došlo u tu zemlju da bi se nastanilo, on ili ona bi mogli da udju u zemlju u tu svrhu pod uslovom da imaju važeće "odobrenje za ulazak" i ukoliko ne postoje okolnosti naznačene u stavu 13 Propisa iz 1980. (na primer, lažno predstavljanje, medicinski razlozi, kriminalni dosije, u kom slučaju bi zabrana ulaska bila u javnom interesu).

(a) Kada je lice koje pokušava da udje u zemlju bilo muž ili verenik, ono je moglo, shodno stavovima 50 i 52, da dobije "odobrenje za ulazak":

(i) osim ako se takvim brakom ili planiranim brakom nije moglo steći pravo ulaska;

(ii) ukoliko je njegova supruga ili verenica bila državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rodjena ili čiji je jedan od roditelja rodjen u Ujedinjenom Kraljevstvu; i

(iii) ukoliko je, samo kada je reč o verenicima, "finansijski zahtev" zadovoljen.

(b) Ako je lice koje pokušava da udje u zemlju bilo supruga ili verenica, ona je mogla, shodno stavovima 42, 43 i 55, da dobije "odobrenje za ulazak" bez obzira na državljanstvo svog supruga ili verenika ili njegovo mesto rođenja odnosno mesto rođenja njegovih roditelja. U ovom slučaju, nije postojala odredba koja reguliše brakove "kojima se ne stiče pravo ulaska", ali "finansijski zahtev" je po pravilu morao biti zadovoljen.

(c) Supruge koje su primljene u zemlju u skladu sa ovim propisima su dobijale dozvolu za ulazak na neodređeno vreme; muževi su u početku mogli da udju na period od dvanaest meseci, a verenici ili verenice na period od tri meseca, uz mogućnost, shodno odredjenim garancijama, da kasnije

podnesu zahtev Ministarstvu unutrašnjih poslova za dozvolu na neodredjeno vreme (stavovi 44, 51, 53, 55, 114 i 116).

3. Lica bez prava boravka koja žele da ostanu u Ujedinjenom Kraljevstvu sa supružnikom koji je u ovoj zemlji nastanjen

24. Lica bez prava boravka koja su već ušla u Ujedinjeno Kraljevstvo na ograničeni vremenski period, a koja su kasnije stupila u brak sa licem "nastanjenim u Ujedinjenom Kraljevstvu", takodje su mogla da dobiju dozvolu boravka.

(a) U slučaju kada je lice bez prava boravka koje traži dozvolu bilo muškarac, osnovni uslovi (stav 117) su bili da:

(i) njegova supruga bude državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rođena ili čiji je jedan od roditelja rođen u Ujedinjenom Kraljevstvu; i

(ii) takav brak ne predstavlja brak "na osnovu koga se ne stiče pravo ulaska" i da nije bilo "mogućeg zaobilaženja propisa".

(b) U slučaju kada je lice bez prava boravka koje traži dozvolu bilo žena, ona bi obično dobila dozvolu da ostane pošto bi podnela takav zahtev (stav 115).

(c) Dozvola za ostanak u zemlji izdata u skladu sa ovim propisima bila bi, za žene, na neodredjeni period, a za muševce, na početni period od dvanaest meseci, uz mogućnost, opet shodno uslovima koji se pominju u podstavu (a) (ii) gore, kasnijeg ukidanja vremenskog ograničenja (stavovi 115 i 117).

4. Opšti aspekti koji se uzimaju u obzir u pogledu dozvole za ostanak u zemlji.

25. Odluke povodom zahteva za dozvolu da se u zemlji ostane su donošene u svetlu svih relevantnih činjenica; na taj način, čak i kada je pojedinac zadovoljavao formalne zahteve, zahtev za dozvolu bi obično bio odbijen ukoliko bi postojale okolnosti naznačene u stavu 88 Propisa iz 1980. (na primer, lažno predstavljanje, nepoštovanje vremenskog ograničenja ili uslova shodno kojima su on ili ona ušli u zemlju ili su dobili dozvolu da ostanu u zemlji, nepoželjni karakter, opasnost po nacionalnu bezbednost).

E. Kasniji razvoj događaja

1. Uvod

26. Jedan od rezultata Zakona iz 1971. bio je taj da je pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu odvojeno od državljanstva: stoga, određeni broj državljanina Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija nije imao to pravo (na primer, zato što nisu rođeni na Britanskim Ostrvima; vidi gore stav 14 (a)), dok je to pravo uživao određeni broj lica koja nisu bila takvi državljani (na primer, državljani Komonvelta koji su imali predačku vezu s Ujedinjenim Kraljevstvom; vidi gore stav 14 (c)). U cilju uskladjivanja zakona o državljanstvu i zakona o imigraciji, ovakvo stanje stvari je značajno izmenjeno donošenjem Zakona o britanskom državljanstvu iz 1981, koji je stupio na snagu 1. januara 1983. U meri koja je relevantna za ovaj slučaj, ovaj zakon je:

(a) zamenio državljanstvo Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija (vidi gore kraj stava 11) trima odvojenim državljanstvima, "britanskim državljanstvom", "državljanstvom teritorija pod britanskom jurisdikcijom" i "britanskim državljanstvom za inostranstvo"

(b) predviđao, u delu 11 (1) da je na dan 1. januara 1983. "britansko državljanstvo" trebalo da steknu lica koja su tada bila državljani Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija i koja su imala pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu shodno Zakonu iz 1971; ova kategorija je mogla da obuhvati lica koje niti je rođeno niti je imalo roditelja rođenog u Ujedinjenom Kraljevstvu (vidi gore stav 14 (b));

(c) predviđao detaljne odredbe o sticanju britanskog državljanstva kada je reč o licima rođenim posle 1. januara 1983;

(d) sadržao u delu 6 i Dodatku 1 detaljne odredbe o naturalizaciji kojom se postaje britanski državljanin na osnovu boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu, pri čemu ministar unutrašnjih poslova ima diskreciono pravo izdavanja rešenja o naturalizaciji;

(e) izmenio Zakon iz 1971. time što je predvideo u delu 39 da pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu – korišćenje izraza «lice sa pravom boravka» i «lice bez prava boravka» je bilo napušteno – i oslobađanje od imigracione

kontrole koje iz toga proističe, treba da uživaju samo britanski državljani i oni državljani Komonvelta koji su 31. decembra 1982. imali pravo boravka u skladu sa Zakonom iz 1971.

2. Imigracioni propisi iz 1982. godine

27. Posle debata u Donjem i Gornjem domu 6. decembra 1982, ministar unutrašnjih poslova je pred Parlamentom podneo Izveštaj o promenama imigracionih propisa (HC 66; u daljem tekstu: Propisi iz 1982), čija je namera bila da se usklade imigracioni propisi sa Zakonom o britanskom državljanstvu iz 1981. godine i koje, kako je navedeno, je trebalo da stupe na snagu 1. januara 1983. Međutim, 15. decembra 1982. Donji dom je doneo odluku kojom je osporio Izveštaj, jer su neki članovi zaključili da te promene nisu dovoljno striktno dok su drugi smatrali da su nedovoljne. Pošto do 1. januara 1983. godine nikakve dalje promene nisu iznete pred Parlament, Propisi iz 1982. godine stupili su na snagu tog dana, uprkos negativnoj odluci (vidi stav 17 gore).

28. Propisi iz 1982. nisu doneli nikakve promene u režimu koji se odnosi na suprugu i verenicu, opisanom u gornjim stavovima 23-25. Režim koji se odnosi na muža ili verenika je izmenjen u sledećim glavnim crtama.

(a) Zahtev prema kome je, da bi muškarac stekao pravo na dozvolu da udje u zemlju ili ostane u njoj, njegova supruga ili verenica morala biti državljanka Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rođena ili ima jednog roditelja koji je rođen u Ujedinjenom Kraljevstvu, bio je, shodno stavovima 41, 54 i 126, zamenjen zahtevom da ona bude britanska državljanka. Mesto njenog rođenja ili rođenja njenih roditelja je prestalo da bude relevantno pošto se pod pojmom britanski državljanin moglo podrazumevati lice bez teritorijalne veze rođenja (na primer, žena rođena u nekoj bivšoj Koloniji, ali sa pravom boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu na osnovu dugogodišnjeg boravka u toj zemlji; vidi gore stavove 14 (b) i 26 (b)).

(b) Na osnovu stavova 41, 54 i 126, teret dokazivanja bio je promenjen, tako da je bilo na muškarcu koji traži dozvolu da udje u zemlju ili ostane u njoj da pokaže da dotični brak nije brak "kojim se ne stiče pravo na ulazak", ili, u slučajevima na koje se primenjivao stav 126, da nije došlo do «mogućeg zaobilaženja propisa».

(c) Dozvola za ostanak radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu posle braka, izdata muškarcu koji je ušao u zemlju privremeno (cf. gornji stav 24 (c)), bila bi na početni period od dvanaest meseci, praćenim još jednim periodom od dvanaest meseci, a potom mogućnošću, opet shodno uslovima pomenutim u gornjem podstavu (b), kasnijeg ukidanja vremenskog ograničenja (stav 126).

29. Nije doneta nikakva odredba u Propisima iz 1982. godine da se ženama nastanjenim u Ujedinjenom Kraljevstvu, koje nisu bile britanski državljani, pridruže njihovi muževi, mada je ministar unutrašnjih poslova mogao izdati dozvolu koristeći svoje vanzakonsko diskreciono pravo (vidi gore stav 19). Ove žene su takodje mogle da podnesu zahtev za naturalizaciju kojom se postaje britanski državljanin na osnovu boravka, shodno delu 6 Zakona o britanskom državljanstvu iz 1981. godine (vidi gore stav 26 (d)).

3. Imigracioni propisi iz 1983. godine

30. Parlamentu je podnet naredni Izveštaj o promenama imigracionih propisa 9. febraura 1983. godine (HC 169; u daljem tekstu: Propisi iz 1983). Predlog kojim se osporavaju ovi propisi nadglasan je u Donjem domu i oni su stupili na snagu 16. februara 1983.

31. Ni propisi iz 1983. nisu izmenili režim koji se odnosi na suprugu i verenicu. Režim koji se odnosi na muževe je izmenjen, u meri koja je bitna za ovaj predmet, u tome što, shodno stavu 126, stanje stvari u pogledu dužine dozvole ostanka u zemlji izdate muškarcu koji je već u Ujedinjenom Kraljevstvu, vraćeno je na stanje koje je postojalo shodno Propisima iz 1980. godine (drugim rečima, početna dozvola na dvanaest meseci, praćena mogućnošću dozvole na neodredjeno vreme; vidi gore stav 24 (c)). Ovu promenu je pratila prelazna odredba (stav 177) vezana za muškarce kojima je, dok su Propisi iz 1982. bili na snazi (vidi gore stav 28 (c)), odobreno shodno tim propisima produženje boravka na još jedan period od dvanaest meseci: oni su imali pravo da odmah podnesu zahtev za dozvolu na neodredjeno vreme ne čekajući da taj period istekne.

32. Nije bilo nikakve promene stanovišta vezanog za žene nastanjene u Ujedinjenom Kraljevstvu, koje nisu bile britanski državljani, opisanog u gornjem stavu 29.

F. Sankcije

33. U skladu s delovima 3 (5) (a), 3 (6), 5, 6, 7 i 24 (1) (b) Zakona iz 1971, lice koje nema pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu i ima samo dozvolu na određeno vreme da udje u tu zemlju ili ostane u njoj, a koje ostane duže od perioda trajanja dozvole ili ne ispoštuje neki uslov naznačen u dozvoli:

(a) čini krivično delo kažnjivo novčanom kaznom od najviše 200 britanskih funti ili zatvorom u trajanju od najviše šest meseci, ili i jednim i drugim, a sud može ovim kaznama, uz određene izuzetke, dodati preporuku za deportaciju; i

(b) podleže, uz određene izuzetke, deportaciji, mada ne može biti prisiljeno da napusti zemlju osim ako ministar unutrašnjih poslova ne odluči da donese nalog o njegovoj deportaciji.

G. Žalbe

34. Apelacioni organi za pitanja imigracije osnovani su Zakonom o imigracionim žalbama iz 1969. Oni se sastoje od:

(a) sudija, koje zasedaju same i imenuje ih ministar unutrašnjih poslova;

(b) suda za imigracione žalbe koji zaseda u najmanje tročlanim većima; članove imenuje ministar pravde⁸, a određeni broj članova moraju biti pravnici.

Ne postoji dalje pravo žalbe, kao što je pravo žalbe redovnim sudovima, ali su odluke apelacionih organa podložne sudskoj reviziji Visokog suda na takvim osnovama kao što je pravna greška ili neopravdanost. Sudska revizija odluka o imigracionim pitanjima takodje može da obuhvata pitanja zloupotrebe ili prekoračenja ovlašćenja ministra unutrašnjih poslova ili pitanje da li je neki imigracioni službenik postupao nepristrasno i pravično.

35. U skladu sa delovima 13, 14 i 15 Zakona iz 1971, žalba može, uz određene izuzetke, biti podneta sudiji zbog, izmedju ostalog:

⁸ *Lord Chancellor*, lord kancelar se u Ujedinjenom Kraljevstvu se nalazi na čelu pravosuđa i ministar je u vladi (prim. prev).

(a) odbijanja dozvole za ulazak u Ujedinjeno Kraljevstvo ili odbijanja odobrenja za ulazak u zemlju;

(b) dozvole na ograničeno vreme za ostanak u Ujedinjenom Kraljevstvu ili odbijanja da se ona izmeni;

(c) odluke da se izda nalog o deportaciji.

Od podnosioca žalbe se neće zahtevati da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo zbog isteka dozvole sve dok se ne reši žalba koju je podneo zbog odbijanja produženja ili ukidanja ograničenja trajanja dozvole. Medjutim, ne može se podneti žalba na odbijanje produženja dozvole za ostanak u zemlji ako je zahtev za to podnet po isteku postojeće dozvole.

36. Osim ako nije drugačije propisano Zakonom iz 1971, sudija treba, shodno delu 19 (1), da prihvati razmatranje žalbe samo ako smatra:

(a) da odluka ili delovanje o kome je reč nije bilo u skladu sa zakonom ili bilo kojim imigracionim propisima koji se mogu primeniti na dati predmet; ili

(b) da je, u slučaju kada odluka ili delovanje podrazumeva korišćenje diskrecionog prava od strane ministra unutrašnjih poslova ili nekog službenika, to diskreciono pravo trebalo drugačije koristiti.

Ako je, medjutim, odluka ili delovanje u skladu sa propisima, sudija ne može preispitivati odluku ministra unutrašnjih poslova kojom on odbija zahtev lica o kome je reč da odstupa od propisa (deo 19 (2)).

Kada prihvati razmatranje žalbe, sudija mora dati takva uputstva za sprovođenje svoje odluke kakva smatra nužnim i takodje može dati dalje preporuke; ova uputstva su obavezujuća za ministra unutrašnjih poslova osim za vreme dok se može podneti žalba Sudu za imigracione žalbe ili dok se žalba pred tim Sudom rešava (delovi 19 (3) i 20 (2)).

37. Svaka strana u žalbi podnetoj sudiji može se žaliti na njegovu odluku Sudu za imigracione žalbe, koji može potvrditi tu odluku ili doneti bilo koju drugu odluku koju je sudija mogao doneti; ovaj Sud takodje ima slične dužnosti i ovlašćenja kada je reč o uputstvima i preporukama. Kako je zakonom bilo predviđeno u vreme na koje se ovaj predmet odnosi, dozvola

za podnošenje žalbe je uglavnom morala da se pribavi; žalba je morala biti odobrena, između ostalog, ukoliko je odluka po žalbi zasnovana na spornom pitanju primene materijalnog prava (deo 20 (1) Zakona iz 1971. i propis 14 (Proceduralnih) propisa o imigracionim žalbama iz 1972).

H. Statistika

38. (a) Država je procenila da je ukupni broj imigranata u Ujedinjenom Kraljevstvu iz Novog Komonvelta (to jest, Komonvelta izuzev Australije, Kanade i Novog Zelanda) u periodu od 1955. do sredine 1962. godine iznosio 500.000. Smatralo se da je do 1962. godine oko 600 miliona ljudi imalo pravo boravka (vidi gore stavove 13-14) u Ujedinjenom Kraljevstvu. U periodu između sredine 1962. godine i kraja 1981. godine, procenjeno je da se još 900.000 ljudi nastanilo u toj zemlji došavši iz Novog Komonvelta i Pakistana, oko 420.000 iz zemalja izvan Komonvelta osim Pakistana i oko 94.000 iz Starog Komonvelta (Australija, Kanada i Novi Zeland); relativno malom broju zemalja je pripisan najveći deo ove imigracije.

Zvanične procene za 1981. pokazuju da je populacija Ujedinjenog Kraljevstva (53,7 miliona) obuhvatala 2,2 miliona ljudi poreklom iz Novog Komonvelta i Pakistana (od kojih je oko 1 milion bio u Londonu i prigradskim naseljima oko Londona) i 1,2 miliona drugih lica koja nisu rođena u Ujedinjenom Kraljevstvu (uključujući i lica rođena u Starom Komonveltu, ali ne i lica rođena u Republici Irskoj). Procenjuje se da bi populacija poreklom iz Novog Komonvelta i Pakistana mogla da poraste na 2,5 miliona do 1986. i 3 miliona (5% predviđene ukupne populacije) do 1991.

(b) Prema oceni Države, oko 3.500 lica je godišnje ulazilo u Ujedinjeno Kraljevstvo u skladu s "pređačkim propisom Ujedinjenog Kraljevstva" (vidi gore stav 20), ali mnogi od njih su emigrirali posle nekoliko godina.

(c) Između 1980. i 1983, prosečna neto godišnja emigracija iz Ujedinjenog Kraljevstva bila je oko 44.000 lica, ali je gustina naseljenosti u 1981. godini-229 lica po kvadratnom kilometru ili 355 lica po kvadratnom kilometru samo za Englesku – bila veća od gustine naseljenosti u bilo kojoj drugoj državi članici Evropskih zajednica.

(d) Statistika koju je dostavila Država je pokazivala da je u Velikoj Britaniji 1981. godine 90% svih radno sposobnih muškaraca i 63% svih radno

sposobnih žena bilo "ekonomski aktivno" (t.j, ili su bili zaposleni, ili samozaposleni ili nezaposleni). Odgovarajući podaci za lica koja dolaze sa indijskog podkontinenta iznosili su 86% za muškarce i 41% za žene, a za lica iz Zapadne Indije⁹ ili Guajane¹⁰, 90% za muškarce i 70% za žene. Statistika je takodje otkrila da je broj "ekonomski aktivnih" žena (naročito udatih žena) koje su bile samo u radnom odnosu sa skraćenim radnim vremenom, značajno veći u odnosu na broj takvih muškaraca– 47% udatih žena, u poredjenju sa 2,3% muškaraca.

Poslednjih godina nivo nezaposlenosti u Ujedinjenom Kraljevstvu je visok. 1983. godine 15,3% "ekonomski aktivnih" muškaraca i 8,4% «ekonomski aktivnih» žena bilo je nezaposleno, mereno zvaničnim podacima zasnovanim na broju lica koja su podnela zahtev za naknadu nezaposlenima. Do primetnog porasta nezaposlenosti je došlo između 1980. i 1981, kada je zabeležen skok sa 7,9% na 12,5% za "ekonomski aktivne" muškarce, odnosno sa 4,3% na 6,4% za "ekonomski aktivne žene".

(e) Država je takodje dostavila Sudu detaljne statistike u prilog svoje tvrdnje da je ukupni efekat Propisa iz 1980. bilo godišnje smanjenje od najviše 5.700 lica (a ne 2.000, kako je Država procenila pred Komisijom) kada je reč o broju muževa koji su ili primljeni u zemlju radi nastanjenja ili čiji su zahtevi da dodju radi nastanjenja iz svih delova sveta pozitivno rešeni. Država je, medjutim, priznala da bi deo – iako ne veliki – ovog broja mogao da predstavlja smanjenje koje se može pripisati ekonomskim uslovima. Po mišljenju Države, ovo smanjenje je značajnog obima kada se posmatra u odnosu na podatke za ukupni broj lica prihvaćenih radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu. Podaci o takvim licima (oko polovina tih brojeva se svake godine odnosila na žene i decu muškaraca već nastanjenih u ovoj zemlji) su sledeći: preko 80.000 godine 1975. i 1976; oko 70.000 svake godine od 1977. do 1980; 59.100 godine 1981; 53.900 godine 1982; i 53.500 godine 1983. Broj muškaraca primljenih radi nastanjenja zbog stupanja u brak iznosio je 11.190 u 1975; 11.060 u 1976; 5.610 u 1977; 9.330 u 1978; 9.900 u 1979; 9.160 u 1980; 6.690 u 1981; 6.070 u 1982; i 5.210 u 1983. Broj žena koje su na taj način primljene u zemlju bio je 19.890 u 1977; 18.950 u 1978; 19.780 u 1979; 15.430 u 1980; 16.760 u 1981; 15.490 u 1982; i 16.800 u 1983.

⁹ Ostrva u Karipskom moru i oko njega (prim. prev).

¹⁰ Južnoamerička primorska oblast (prim. prev).

Podnosioci predstavki su navedeno smanjenje od 5.700 lica godišnje dovele u pitanje na sledećoj osnovi: ovaj podatak se zasniva na poredjenju sa podacima za 1979, a to je godina u kojoj je broj podnetih zahteva sa indijskog podkontinenta bio veštački visok; kako bi se uzela u obzir kašnjenja u obradi zahteva i period čekanja od dvanaest meseci pre izdavanja dozvole za ostanak u zemlji na neodredjeno vreme, bolje bi bilo porediti podatke za 1981. i 1983; nije uzeto u obzir prirodno smanjenje broja zahteva; i nisu uzeta u obzir lica propisno isključena (na primer, na osnovu toga što brak nije bio pravi).

II. Posebne okolnosti ovog slučaja

A. Gdja Abdulaziz

39. Gdja Nargis Abdulaziz stalno i zakonski boravi u Ujedinjenom Kraljevstvu s pravom da u ovoj zemlji ostane neograničeno. Rodjena je u Malaviju 1948. godine i odrasla je u toj zemlji. Njeni roditelji su takodje tamo rodjeni. Po njenim rečima, po rođenju je bila državljanka Malavija, ali, budući da je indijskog porekla, kasnije joj je oduzeto državljanstvo i sada je apatarid. Posедуje malavsku putnu ispravu. Ovaj podnosilac predstavke je došla u Ujedinjeno Kraljevstvo 23. decembra 1977. Dobila je dozvolu, kao lice bez prava boravka (vidi gore stavove 13-15), da u zemlju udje kao posetilac, a dozvola joj je kasnije produžavana tri puta. Pošto su članovima njene porodice dodeljene posebne pismene garancije koje su im omogućile da se nastane u Ujedinjenom Kraljevstvu, ona je podnela zahtev za dobijanje dozvole za ostanak u zemlji na neodredjeno vreme. Na osnovu diskrecione odluke, 16. maja 1979. nezavisno od imigracionih propisa (vidi gore stav 19), njoj je takva dozvola izdata, prevashodno na osnovu toga što je bila neudata žena sa malo izgleda da stupi u brak, koja je bila deo uže porodice, uključujući oca i majku koji su bili nastanjeni u Ujedinjenom Kraljevstvu.

40.G. Ibramobai Abdulaziz je portugalski državljanin, rodjen u Damanu, bivšoj portugalskoj teritoriji u Indiji, 1951 godine. On je emigrirao u Portugal 1978. On je, kao lice bez prava boravka, primljen u Ujedinjeno Kraljevstvo 4. oktobra 1979. na period od šest meseci kao posetilac. Podnosioca predstavke je upoznao šest dana kasnije, a verili su se 27. novembra, a venčali 8. decembra 1979, a sledeće nedelje, gdja. Abdulaziz je podnela zahtev za dobijanje dozvole da njen muž trajno ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ubrzo posle toga, Zajednički savet za socijalnu

pomoć imigrantima takodje je podneo zahtev za dobijanje dozvole da g. Abdulaziz ostane u zemlji na period od dvanaest meseci.

41. Pošto je obavljen razgovor za g. i gđjom Abdulaziz u ministarstvu unutrašnjih poslova 6. juna 1980, njen zahtev je odbijen 1.jula, na osnovu toga što ona nije državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rođena, ili čiji je jedan od roditelja rođen u Ujedinjenom Kraljevstvu (stav 117 Propisa iz 1980; vidi gore stav 24 (a) (i)).

G. Abdulaziz je podneo žalbu sudiji (vidi gore stavove 34-36) na ovu odluku, ali je žalba odbačena 6. oktobra 1981. pošto nije ispunjavao uslove za dobijanje dozvole za ostanak u zemlji u skladu s Propisima iz 1980. Kako je sudija je istakao, da je zahtev podnet pre 14. novembra 1979. ili da je odluka doneta pre 1. marta 1980, g. Abdulaziz bi bio primljen, u skladu s prethodnim propisima (vidi gore stavove 20 i 21). Zahtev za dozvolu za podnošenje žalbe Sudu za imigracione žalbe je ovaj Sud odbio 9. novembra 1981. sa obrazloženjem da odluka po žalbi nije zasnovana na bilo kakvom spornom pitanju primene materijalnog prava, a da se osnov za odbijanje podnošenja žalbe nije promenio (vidi gore stav 37).

42. Potom je g. Abdulaziz ostao u Ujedinjenom Kraljevstvu, gde se još uvek nalazi, bez dozvole. Trenutno je zaposlen kao kuvar u restoranu; njegova supruga ne radi. Ovaj par je dobio sina oktobra 1982. Žalbe podnete preko članova Parlamenta ministarstvu unutrašnjih poslova odbijene su, prevashodno na osnovu toga što bi par mogao da živi zajedno u Portugalu i da okolnosti ovog slučaja nisu takve da zahtevaju poseban tretman. U pismu od 24. februara 1982. jednom članu Parlamenta, ministar unutrašnjih poslova je ukazao na to da će vlasti uskoro zatražiti od g. Abdulaziza da odmah napusti zemlju, dodajući da ako to ne učini "moraće da se razmotri mogućnost da on prisilno napusti zemlju"; međjutim, u pismu od 29. novembra 1982. upućeno drugom članu Parlamenta navodi se da " [ministar nije] za sada predložio preduzimanje bilo kakve akcije u pogledu proterivanja g. Abdulaziza". Vlasti zapravo da danas nisu pokrenule nikakav krivični postupak niti postupak deportacije (vidi gore stav 33) protiv njega; prema Državi, njihova odluka je doneta u svetlu svih okolnosti, uključujući odluku Komisije o osnovanosti zahteva gdje Abdulaziz (vidi dole stav 55).

Situacija ovog para se do sada nije promenila prema Propisima iz 1982. ili 1983. pošto gđja Abdulaziz, mada nastanjena u Ujedinjenom Kraljevstvu, nije britanska državljanica (vidi gore stavove 27-32). Ona je, međjutim,

podnela zahtev 16. VIII 1984 za naturalizaciju na osnovu koje se postaje državljanin, u skladu sa delom 6 Zakona o britanskom državljanstvu iz 1981. (vidi gore stav 26 (d)).

43. Na razgovoru u ministarstvu unutrašnjih poslova, g. Abdulaziz je rekao da se ne može očekivati da njegova žena živi u Portugalu zato što je uvek bila bliska sa svojom porodicom i zato što je potrebna svom bolesnom ocu-koji je zapravo umro septembra 1980. Ona je izjavila pred Komisijom i Sudom da je njeno zdravlje narušeno zbog problema koje njen muž ima oko nastanjenja i da je ljudski razlozi sprečavaju da ode u Portugal, zemlju gde nema nikakvu porodicu i čiji jezik ne govori. Država smatra da ne postoji bilo kakva prepreka tome da ona ode sa svojim mužem u Portugal da tamo živi.

B. Gdja Kabales

44. Gdja Arseli Kabales stalno i zakonski boravi u Ujedinjenom Kraljevstvu sa pravom da u toj zemlji ostane neograničeno. Rodjena je na Filipinima 1939. godine gde je i odrasla, i azijskog je porekla. Imala je državljanstvo te zemlje do 1984. (vidi dole stav 47). Njeni roditelji su rođeni i žive na Filipinima.

Ovaj podnosilac predstavke je došla u Ujedinjeno Kraljevstvo 1967. s dozvolom za rad za radno mesto medicinske sestre i primljena je kao lice bez prava boravka (vidi gore stavove 13-15) na period od dvanaest meseci. Nakon što se dokazala na poslu, uslovni boravak joj je ukinut 10. juna 1971. i zamenjen dozvolom stalnog boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Sada je stalno zaposlena kao bolničarka.

45. G. Ludoviko Kabales (*Ludovico Cabales*) je državljanin Filipina, rođen u toj zemlji 1937. Sa podnosiocem predstavke se upoznao u Manili 1977. godine kada je bila na odmoru, i opet se sa njom video 1979. godine kada je došla na mesec-dva dana. Prilikom ovog drugog boravka, par se verio. Dana 23. IV 1980, obavili su ceremoniju venčanja na Filipinima. Podnosilac predstavke se ubrzo potom vratila u Ujedinjeno Kraljevstvo na posao. Maja 1980. je obavestila ministarstvo unutrašnjih poslova da je stupila u brak i podnela zahtev da g. Kabales dobije dozvolu za ulazak u Ujedinjeno Kraljevstvo, i taj zahtev ponovila u avgustu. On je, kao lice bez prava boravka, 27. novembra podneo zahtev za dobijanje vize u Britanskoj

ambasadi u Manili kako bi se pridružio svojoj supruzi radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu.

46. Pošto je gdja Kabales dostavila određene dodatne informacije koje je zahtevalo ministarstvo unutrašnjih poslova, ovo ministarstvo joj je uputilo pismo 23. februara 1981. i obavestilo je da je zahtev za vizu odbijen na osnovu toga što ona nije državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rođena u Ujedinjenom Kraljevstvu ili čiji je jedan od roditelja rođen u ovoj zemlji (stav 50 Propisa iz 1980; vidi gore stav 23 (a) (ii)). Obaveštenje o ovoj odluci nije uručeno g. Kabalesu do 12. XI 1981. pošto nije odgovorio na poziv iz marta 1981. da dodje u ambasadu u Manili iz tog razloga.

Zajednički savet za socijalnu pomoć imigrantima 20. avgusta 1981. poslao je pismo Sektoru za imigraciju i državljanstvo u ministarstvu unutrašnjih poslova, tražeći preispitivanje ove odluke. Međutim, 13. januara 1982, Sektor je, razmotrivši sve okolnosti, obavestio Savet o svojoj odluci da ostane pri odbijanju zahteva. G. Kabales je 8. decembra 1981. podneo žalbu sudiji (gore vidi stavove 34-36) na tu odluku, ali je žalba odbačena 25. jula 1983. godine na osnovu toga što je odluka službenika na izdavanju viza bila u skladu sa zakonom i imigracionim propisima. Konstatujući da gdja Kabales nije potražila pravni savet već je mislila u vreme ceremonije venčanja da će planirana promena u zakonu omogućiti g. Kabalesu da bude primljen u zemlju, sudija je izrazio nadu da će vlasti na ovaj slučaj gledati blagonaklono. Vlasti ovo u početku nisu prihvatile kao preporuku, već je ministar unutrašnjih poslova kasnije zaključio da nema dovoljno razloga za postupanje izvan imigracionih propisa. Ne postoje podaci o zahtevu za dobijanje dozvole za podnošenje žalbe Sudu za imigracione žalbe. Žalbe podnete ministarstvu unutrašnjih poslova su takodje odbačene, prevashodno na osnovu toga što je par mogao da živi zajedno na Filipinima i što nije bilo dovoljno razloga da ministar unutrašnjih poslova iskoristi svoje vanzakonsko diskreciono pravo.

47. Između aprila 1980. i decembra 1984, g. Kabales je i dalje živeo na Filipinima i par je bio razdvojen, osim u kratkom periodu 1983. godine kada je gdja Kabales posetila tu zemlju. Međutim, posle zahteva koji je ona podnela novembra 1982. u skladu sa delom 6 Zakona o britanskom državljanstvu iz 1981. (vidi gore stav 26 (d)), gdja Kabales je naturalizacijom postala britanski državljanin, sa pravnim dejstvom od 18. aprila 1984; ona je time izgubila filipinsko državljanstvo. Kabales je 10. jula

1984. podneo zahtev za odobrenje za ulazak u zemlju radi stalnog nastanjenja kao muž britanske državljanke, u skladu sa stavom 54 Propisa iz 1983. (vidi gore stavove 30-31). Iz razloga i u okolnostima naznačenim u narednom stavu, ovaj zahtev je odbijen 1. oktobra 1984, ali g. Kabales je sutradan podneo zahtev za vizu i izdata mu je viza na osnovu koje je imao pravo da udje u Ujedinjeno Kraljevstvo na tri meseca u cilju sklapanja braka. Došao je u zemlju 19. decembra 1984. i strane su stupile u brak 26. januara 1985. Dobio je 4. februara dozvolu da ostane u zemlji kao muž narednih dvanaest meseci; po isteku tog perioda imaće pravo da podnese zahtev za dozvolu na neodređeno vreme.

48. U podnesku Sudu od 27. jula 1984, Država je osporila pravovaljanost braka iz 1980. (vidi gore stav 45). U skladu sa članovima 53 i 80 Gradjanskog zakonika Filipina, brak sklopljen u ceremoniji bez dozvole za sklapanje braka treba smatrati nevažećim, osim u slučaju sklapanja "braka posebne prirode", drugim rečima braka između lica koja su zajedno živela kao muž i žena najmanje pet godina (član 76). U bračnom ugovoru para Kabales stoji da je ceremonija iz 1980. obavljena bez dozvole za sklapanje braka u skladu sa članom 76. Strane su izjavile u istovremeno datoj pismenoj izjavi pod zakletvom da su ranije zajedno živeli najmanje pet godina, ali prema verziji činjenica koju je iznela gdja Kabales, ovo nije moglo biti tačno pošto ona nije upoznala g. Kabalesa do 1977. (vidi gore stav 45). Prema Državi, zahtev iz člana 76 prema tome nije zadovoljen i brak stoga mora da se smatra nevažećim.

Na raspravi 25. septembra 1984, odbrana podnosioca predstavke je iznela stav da je, pod pretpostavkom da postoji, greška čisto formalne prirode, te da se status g. i gdje Kabales može smatrati sličnim statusu strana u vanbračnoj zajednici. Njen zastupnik je potom dostavio Sudu pojedinosti iz pravnih saveta koje je dobio od filipinskih pravnika, o tome da po zakonu te zemlje brak treba smatrati važećim dok ga sud ne proglasi nevažećim. Država je odgovorila da je par obavešten da je brak nevažeći *ab initio* i da nije potrebna nikakva sudska odluka da bi se utvrdilo da je on nevažeći. Ovo mišljenje je osporavano na osnovu kasnijih pravnih saveta pribavljenih u ime gdje Kabales.

Vlasti Ujedinjenog Kraljevstva su obavile razgovor sa g. i gđjom Kabales u avgustu i septembru 1984. Oni nisu pružili nikakve dokaze koji bi promenili zaključak Države da je brak nevažeći. Međutim, gdja Kabales je izjavila da ako bi g. Kabales dobio dozvolu da udje u Ujedinjeno Kraljevstvo, par bi

obavio ceremoniju venčanja u toj zemlji. Upravo u ovakvim okolnostima je g. Kabalesu oktobra 1984. odbijena dozvola da se nastani u zemlji kao muž, ali se smatralo da ima pravo, u skladu sa Propisima iz 1983, na dozvolu da privremeno udje u Ujedinjeno Kraljevstvo kao verenik britanske državljanke.

49. Gdja Kabales je izjavila pred Komisijom i Sudom da bi postojale realne prepreke njenom povratku na Filipine i životu u toj zemlji: ona je već suviše stara, njene kvalifikacije se tamo ne priznaju, i, radeći u Ujedinjenom Kraljevstvu, ona može da finansijski izdržava svoje roditelje i druge članove svoje porodice. Ove tvrdnje je osporavala Država, naročito zbog toga što nije realno pretpostaviti da njeno znanje medicinske sestre ne može da se dobro iskoristi na Filipinima.

C. Gdja Balkandali

50. Gdja Sohair Balkandali stalno i zakonski boravi u Ujedinjenom Kraljevstvu sa pravom da u njemu ostane neograničeno. Ona je rođena u Egiptu 1946. ili 1948. godine. Njeni roditelji su rođeni i žive u toj zemlji.

Ovaj podnosilac predstavke je prvi put došla u Ujedinjeno Kraljevstvo novembra 1973. i izdata joj je dozvola, kao licu bez prava boravka (vidi gore stavove 13-15), da udje kao posetilac na jedan mesec. Kasnije je dobila još nekoliko dozvola da ostane u zemlji kao posetilac ili student, a poslednja od ovih dozvola je važila do avgusta 1976. Ima univerzitetsko obrazovanje. Godine 1978. udala se za izvesnog g. Corbetta, državljanina Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, a pet dana kasnije je dobila dozvolu da ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu neograničeno, na osnovu braka, u skladu sa odredbama koje su tada bile na snazi. Ponovo na osnovu stupanja u brak, 26. oktobar 1979. upisana je kao državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija u skladu sa Zakonom o britanskom državljanstvu iz 1948, usled čega je postala lice sa pravom boravka (vidi gore kraj stava 11 i stav 14 (a)). U to vreme, ona je već bila rastavljena od g. Corbetta, a brak je razveden oktobra 1980.

51. G. Bekir Balkandali je turski državljanin rođjen u Turskoj 9. aprila 1946. Januara 1979, izdata mu je dozvola, kao licu bez prava boravka, da udje u Ujedinjeno Kraljevstvo, naizgled kako posetilac, na period od mesec dana. On je potom pribavio dozvolu da ostane u zemlji kao student do 31. marta 1980. Njegov zahtev od 2. aprila za produženje ove dozvole odbijen je 23.

septembra 1980. zato što nije pohadjao studije, zbog čega ministar unutrašnjih poslova nije bio uveren da je on uistinu student koji namerava da napusti zemlju po završetku studija. Pošto je zahtev za produženje podnet pošto mu je dozvola istekla, nije imao pravo žalbe shodno Zakonu iz 1971. godine (vidi gore stav 35); naloženo mu je da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo i upozoren je na rizik od krivičnog postupka ili postupka deportacije (vidi gore stav 33) ukoliko to ne učini.

52. Od jeseni 1979, podnosilac predstavke je živela sa g. Balkandalijem. U aprilu 1980. dobili su sina, koji ima pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Zajednički savet za socijalnu pomoć imigrantima 14. oktobra 1980. je podneo zahtev za izdavanje dozvole koja bi omogućila g. Balkandaliju da ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu dok se ne oženi svojom verenicom, podnosiocem predstavke. Sa njima su službenici ministarstva unutrašnjih poslova obavili zajednički razgovor 30. marta 1981, kada je par dostavio dokaz o sklapanju braka januara 1981. Zahtev je stoga tretiran kao zahtev za ostanak u zemlji u svojstvu muža žene nastanjene u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Zahtev za dozvolu je odbijen 14. maja 1981. na osnovu toga što gdja Balkandali nije državljanica Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koja je rođena, ili čiji je jedan od roditelja rođen, u Ujedinjenom Kraljevstvu (stav 117 Propisa iz 1980; vidi gore stav 24 (a) (i)). Na ovu odluku nije postojalo pravo žalbe zato što g. Balkandali nije imao važeću dozvolu da ostane u zemlji u vreme kada je podneo zahtev (vidi gore stav 35). Žalba podneta preko člana Parlamenta ministarstvu unutrašnjih poslova je odbačena, u osnovi zbog toga što je par mogao da živi u Turskoj i što nije bilo dovoljno jakih razloga humane prirode koji bi zahtevali poseban tretman izvan imigracionih propisa. U pismu od 18. decembra 1981. upućenom članu Parlamenta, ministar unutrašnjih poslova je naveo da "g. Balkandali sada treba da preduzme radnje da odmah napusti Ujedinjeno Kraljevstvo, a u suprotnom će biti preduzete mere da on prisilno napusti zemlju"; međjutim, u pismu od 3. XII 1982. upućenom članu Parlamenta navodi se da "(ministar nije) zasad predložio preduzimanje bilo kakve akcije protiv (g. Balkandalija)". Vlasti zapravo ni u jednom trenutku nisu pokrenule krivični postupak ili postupak deportacije (vidi gore stav 33) protiv njega; kako je tvrdila Država, takva odluka je doneta u svetlu svih okolnosti, uključujući i odluku Komisije o osnovanosti zahteva gdje Balkandali (vidi dole stav 55).

53. Kao muž britanske državljanke, g. Balkandali je 20. januara 1983, dobio dozvolu da ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu na period od dvanaest meseci u skladu sa stavom 126 Propisa iz 1982. (vidi stav 28 (a) gore); ovo je bilo moguće jer je 1. I 1983. gdja Balkandali automatski stekla britansko državljanstvo na osnovu Zakona o britanskom državljanstvu iz 1981. (vidi stav 26 (b) gore). G. Balkandali je kasnije podneo zahtev za dozvolu da ostane u zemlji na neodredjeni period, i dobio ovu dozvolu 18. januara 1984. shodno stavu 177 Propisa iz 1983. (vidi gore stav 31). Septembra 1984, on je radio u ugostiteljstvu i planirao da ubrzo otvori restoran, a njegova supruga je dva puta nedeljno radila u obdaništu.

54. Gdja Balkandali je pred Komisijom i Sudom izjavila da bi postojale realne prepreke njenom odlasku u Tursku da tamo živi sa mužem: navela je svoje jake veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom i tvrdila da bi kao obrazovana žena i majka vanbračnog deteta bila društveno izopštena u Turskoj. Država tvrdi da nisu postojale nikakve stvarne prepreke.

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

55. Gdja Abdulaziz je Komisiji podnela predstavku (br. 9214/80) 11. decembra 1980, a gdja Kabales predstavku (br. 9473/81) i gdja Balkandali predstavku (br. 9474/81) 10. avgust 1981. Svaki podnosilac predstavke je tvrdila da je žrtva prakse odobrene od strane Parlamenta i sadržane u Propisima iz 1980, koja je u suprotnosti sa Konvencijom, kao i navodnih kršenja člana 3, člana 8 (uzetog posebno ili zajedno sa članom 14) i člana 13.

56. Komisija je 11. maja 1982. donela odluku da su tri predstavke osnovane i naložila njihovo objedinjavanje u skladu s pravilom 29 svog Poslovnika.

U izveštaju koji je usvojila 12. maja 1983. (čl. 31), Komisija je iznela mišljenje:

-da je došlo do kršenja člana 14, zajedno sa članom 8, na osnovu polne diskriminacije (jednoglasno);

-da nije bilo kršenja istih članova (čl. 14+8) na osnovu rasne diskriminacije (devet glasova naspram tri);

-da prvobitna primena Propisa iz 1980. u slučaju gdje Balkandali predstavlja diskriminaciju na osnovu rođenja, suprotno članu 14 zajedno sa članom 8 (jedanaest glasova sa jednim uzdržanim);

-da odsustvo delotvornih domaćih lekova za žalbe podnosioca predstavki shodno članu 3, 8 i 14 predstavlja kršenje člana 13 (jedanaest glasova naspram jednog);

-da nije neophodno dalje razmatrati dato pitanje u svetlu članova 3 i 8. Potpun tekst mišljenja Komisije i izdvojenog mišljenja sadržanog u izveštaju, postoji u aneksu ove presude.

KONAČNA MIŠLJENJA KOJA SU PRED SUDOM IZNELI DRŽAVA I PODNOSIOCI PREDSTAVKI

57. Na raspravi od 25. septembra 1984, Država je iznela tvrdnju da je predstavka gdje Kabales neosnovana *ratione materiae*. U drugim aspektima, Država je u suštini ostali pri mišljenjima sadržanim u podnesku od 12. marta 1984, kojim je zatražila od Suda:

"(1) u pogledu članova 8 i 14

(a) da donese odluku i objavi da su pitanja imigracione kontrole izvan delokruga člana 8, tako da nikakve žalbe zasnovane na primeni imigracione kontrole ne mogu biti pozitivno rešene u skladu sa članom 8 (čl. 8), ili u skladu sa članom 14 uzetim zajedno sa članom 8;

(b) da donese odluku i objavi da je utvrđeno, pošto su činjenice u ovim predmetima ispitane, da se pitanja na koja se žalbe odnose nalaze izvan delokruga člana 8, sa posledicom koja je gore navedena;

(c) da donese odluku i objavi, ukoliko je neophodno, da je svaka diskriminacija shodno članu 14 objektivno i razumno opravdana i da nije nesrazmerna ciljevima mera o kojima je reč;

(d) donese odluku i objavi, ukoliko je neophodno, da je, ako je postojalo bilo kakvo ometanje uživanja prava koja proističu iz člana 8 u ovim predstavkama, to ometanje u skladu sa zakonom i da je neophodno u demokratskom društvu u interesu ekonomske dobrobiti zemlje, sprečavanja nereda i zaštite prava i sloboda drugih;

(2) U pogledu člana 3, da donese odluku i objavi da činjenice u ovim predmetima ne mogu da budu jednake, ili nisu jednake, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju u skladu sa tim članom (čl. 3);

(3) da donese odluku i objavi da se član 13 ne može primeniti na ove predmete, pošto žalbe izlaze iz delokruga članova 3, 8 i 14; u svakom slučaju da presudi da u pogledu imigracionih propisa ne postoji obaveza pružanja domaćeg pravnog leka shodno tom članu (čl. 13); ili da presudi da je, u meri u kojoj to član 13 nameće, na osnovu činjenica, ispunjena svaka obaveza pružanja domaćeg pravnog leka u odnosu na bilo koje pitanje koje je predmet žalbe."

Podnosioci predstavki su se, sa svoje strane, u suštini držale mišljenja iznetih u svom podnesku od 30. marta 1984, u kome su zatražile od Suda da donese odluku i objavi:

"1. da su podnosioci predstavki žrtve prakse kojom se krši njihovo pravo na poštovanje porodičnog života, suprotno članu 8 Konvencije;

2. da su nadalje žrtve prakse diskriminacije u ostvarenju pomenutog prava

(a) u pogledu sva tri podnosioca predstavki, na osnovu pola i rase; a

(b) u pogledu gdje Balkandali, na osnovu rođenja, suprotno članu 14 zajedno sa članom 8 Konvencije;

3. da takva diskriminacija predstavlja ponižavajuće postupanje suprotno članu 3 Konvencije;

4. da odsustvo delotvornih pravnih lekova za žalbe podnosilaca predstavki shodno članovima 3, 8 i 14 predstavlja kršenje člana 13 Konvencije;

5. da Država Ujedinjeno Kraljevstvo treba da isplati odgovarajuću naknadu, uključujući i naknadu troškova, podnosiocima predstavki kao pošteno zadovoljenje".

PRAVO

1. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 8

58. Podnosioci predstavki su tvrdile da su žrtve prakse kojom se krši njihovo pravo na poštovanje porodičnog života, garantovano članom 8 Konvencije, koji glasi:

"1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Državni organi neće ometati uživanje ovog prava osim kada je to u skladu sa zakonom i kada je to neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih".

A. Primenljivost člana 8

59. Osnovni stav Države je bio da se ni član 8 ni bilo koji drugi član Konvencije ne može primeniti na imigracionu kontrolu, za koju je Protokol br. 4 jedini odgovarajući tekst. Po mišljenju Države, činjenica da je Protokol, kako se tvrdi u preambuli, zamišljen tako da obezbedi prava koja dopunjuju prava zaštićena Delom I Konvencije, nedvosmisleno pokazuje da prava na polju imigracije nisu data isključivo samom Konvencijom, a naročito članom 8 Konvencije. Nadalje, podnosioci predstavki traže pravo koje nije obezbedjeno za strance, čak ni Protokolom br. 4, instrumentom koji inače Ujedinjeno Kraljevstvo nije ratifikovalo.

Komisija je odbacila ovaj argument u fazi procene osnovanosti. Pri tome je Komisija potvrdila – a podnosioci predstavki su se sada na to pozivale – svoju utvrdjenu sudsku praksu: pravo stranca da udje ili ostane u nekoj zemlji nije kao takvo garantovano Konvencijom, ali imigraciona kontrola mora da se vrši stalno uz obaveze po Konvenciji, a proterivanje nekog lica iz države gde žive članovi njegove porodice može predstavljati problem u skladu sa članom 8.

60. Sud ne može da prihvati mišljenje Države.

Podnosioci predstavki nisu muševi već žene, i one se ne žale na odbijanje zahteva za dozvolu da se udje ili ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu, već se kao lica zakonski nastanjena u toj zemlji, žale na to što su lišene (gdja

Kabales), ili im pretilo da budu lišene (gdja Abdulaziz i gdja Balkandali) društva svojih supruga u toj zemlji.

Pre svega, Sud podseća na činjenicu da Konvencija i njeni Protokoli moraju da se tumače kao celina; shodno tome, pitanje koje je uglavnom predmet jedne od njihovih odredbi takodje može biti, u nekim svojim aspektima, predmet drugih njihovih odredbi (videti «*Belgijsku lingvističku*» presudu od 23. VII 1968, Serija A br. 6, str. 33, st. 7). Stoga, mada su neki aspekti prava na ulazak u zemlju regulisani Protokolom br. 4 kada je reč od državama koje ovaj instrument obavezuje, ne treba isključiti činjenicu da mere preduzete na polju imigracije mogu uticati na pravo poštovanja porodičnog života u skladu sa članom 8. Sud je, prema tome, po ovom pitanju saglasan sa Komisijom.

61. Država je sa svoje strane iznela još dva argumenta u prilog svoje tvrdnje da član 8 nije mogao biti primenjen.

Prvo, rečeno je da ovaj član garantuje poštovanje samo postojećeg porodičnog života, a u ovom slučaju, u vreme kada je podnet zahtev za dozvolu da muškarac udje ili ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu, dotični parovi nisu uspostavili takav život uz legitimno očekivanje uživanja takvog života u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Drugo, pošto nema nikakvih prepreka da ovi parovi žive u Portugalu, odnosno na Filipinima ili Turskoj, oni zapravo traže pravo da izaberu zemlju boravka, što nije garantovano članom 8.

Podnosioci predstavki su pobijale ove argumente. Mada Komisija nije ispitivala predstavke u skladu sa članom 8 uzetog zasebno, ona je smatrala da te predstavke nisu izvan delokruga ovog člana.

62. Sud podseća da garantujući pravo na poštovanje porodičnog života, član 8 "pretpostavlja postojanje porodice" (vidi presudu *Marckx* od 13. VI 1979, Serija A br. 31, str. 14, st. 31). Međutim, ovo ne znači da svaki planirani porodični život u potpunosti izlazi iz delokruga ovog člana. Štagod drugo reč «porodica» može da znači, ona mora u svakom slučaju da podrazumeva odnos koji proističe iz zakonitog i pravog braka, kao što je brak sklopljen između g. i gdje Abdulaziz i g. i gdje Balkandali, čak i ako porodični život kakvog Država pominje nije još uvek u potpunosti uspostavljen. Ovi brakovi

se moraju smatrati dovoljnim za dobijanje onog poštovanja koje može biti primerno prema članu 8.

Nadalje, izraz "porodični život" u slučaju venčanog para obično podrazumeva zajednički život. Ova tvrdnja o zajedničkom životu pojačana je postojanjem člana 12, jer je teško zamisliti da pravo na osnivanje porodice ne treba da uključuje i pravo na zajednički život. Sud dalje konstatuje da g. i gdja Abdulaziz nisu samo sklopili brak, već su i živeli zajedno odredjeni period vremena pre nego što je g. Abdulazizu odbijen zahtev za dozvolu da ostane u Ujedinjenom Kraljevstvu (vidi gore stavove 40-41). G. i gdja Balkandali su takodje živeli zajedno i imaju sina, mada se nisu venčali dok nije istekla dozvola g. Balkandalija da ostane u zemlji kao student, a zahtev za produženje dozvole bio odbijen; njihov zajednički život je nastavljen kada je njegov zahtev za dobijanje dozvole da ostane u zemlji kao muž odbijen (vidi gore stavove 51-52).

63. Slučaj gdje Kabales se mora razmotriti odvojeno, uzimajući u obzir pitanje pravovaljanosti njenog braka (vidi gore stav 48). Država je iznela tvrdnju da pod datim okolnostima njena predstavka nije osnovana *ratione materiae* i stoga Sud ne mora da je razmatra.

Mada se ovaj argument Države kreće u okviru pitanja osnovanosti predstavke, Sud je mišljenja da je ovo pitanje vezano za suštinu spora i stoga je bolje razmatrati ga na toj osnovi (vidi, *mutatis mutandis*, presudu *Airey* od 9. X 1979, Serija A br. 32, str. 10, st.18).

Sud ne smatra da mora da razreši razliku u mišljenju koja je proistekla iz dejstva filipinskog zakona. G. i gdja Kabales su obavili ceremoniju braka (vidi gore stav 45) i dokazi pred Sudom potvrđuju da su sami verovali da su venčani i da su istinski želeli da zajedno žive i vode normalan porodični život. I doista su to kasnije činili. U datim okolnostima, tako uspostavljen obavezujući odnos bio je dovoljan da zasluži primenu člana 8.

64. Ostaje argument Države u pogledu izbora zemlje boravka. Sud smatra da je ovo više vezano za stepen poštovanja porodičnog života koji mora biti dopušten i stoga će biti razmotreno u tom kontekstu (vidi dole stav 68).

65. Ukratko rečeno, svaki podnosilac predstavke je u dovoljnoj meri imala "porodični život" za potrebe člana 8; ova odredba se stoga može primeniti na ovaj predmet. S obzirom na važnost pitanja o kojima je reč, Sud, za razliku

od Komisije, smatra da mora da utvrdi da li je bilo kršenja člana 8 uzetog zasebno.

B. Poštovanje člana 8

66. Podnosioci predstavki su tvrdile da poštovanje porodičnog života – koje u njihovim slučajevima Ujedinjeno Kraljevstvo mora da obezbedi u okviru sopstvene jurisdikcije – obuhvata pravo na zasnivanje doma u državi čije državljanstvo pojedinac ima ili u kojoj zakonito boravi; shodno isključivo odredbama stava 2 člana 8, dilema da li se iseliti u inostranstvo ili biti odvojen od supružnika, nije u skladu sa ovim principom. Nadalje, činjenična prepreka je isto toliko relevantna koliko i zakonska prepreka: odlazak ovih parova da žive u Portugalu, odnosno na Filipinima ili u Turskoj, bi ih doveo u teškoće kada bi do toga došlo ili da je do toga došlo (vidi gore stavove 43, 49 i 54), iako ne postoji bilo kakva pravna prepreka da tako nešto učine.

67. Sud podseća da, mada je suštinska namera člana 8 da zaštiti pojedinca od toga da državni organi samovoljno ometaju uživanje prava na porodični život, pored toga mogu postojati pozitivne obaveze sadržane u delotvornom «poštovanju» porodičnog života (vidi gorenavedenu presudu *Marckx*, Serija A br. 31, str. 15, st. 31). Međutim, posebno kada se radi o pozitivnim obavezama, pojam "poštovanja" nije jasan: uzimajući u obzir različitost praksi koje se sprovode i situacija koje postoje u državama potpisnicama, zahtevi koji proizilaze iz ovog pojma će se značajno razlikovati od slučaja do slučaja. Shodno tome, ovo je oblast u kojoj strane potpisnice uživaju veliki stepen diskrecije u određivanju koraka koje treba preduzeti kako bi se osiguralo poštovanje Konvencije uz dužan obzir prema potrebama i resursima date sredine ili pojedinaca (vidi, među ostalim merodavnim dokumentima, *mutatis mutandis*, gorenavedenu *Belgijsku lingvističku slučaj*, Serija A br. 6, str. 32, st. 5); presudu *Nacionalni sindikat belgijske policije* od 27. X 1975, Serija A br. 19, str. 18, st. 39; gorenavedenu presudu *Marckx*, Serija A br. 31, str. 15, st. 31); i presudu *Rasmussen* od 28. novembra 1984, Serija A br. 87, str. 15, st. 40). Naročito u oblasti koja se sada razmatra, mera u kojoj je neka država obavezna da primi na svoju teritoriju rođjake nastanjenih imigranata razlikovaće se u zavisnosti od datih okolnosti lica o kojima je reč. Takodje, Sud ne može prenebreгнути činjenicu da se ovaj predmet ne bavi samo porodičnim životom već i imigracijom i da, kako je utvrđeno međunarodnim pravom i shodno svojim ugovornim obavezama, država ima pravo da kontroliše ulazak lica koja nisu njeni državljani na svoju teritoriju.

68. Sud primećuje da se ovaj postupak ne odnosi na imigrante koji su već imali porodicu koju su ostavili u drugoj zemlji dok nisu ostvarili status nastanjenih lica u Ujedinjenom Kraljevstvu. Tek kada su se nastanile u Ujedinjenom Kraljevstvu kao neudate žene, podnosioci predstavki su stupile u brak (vidi gore stavove 39-40, 44-45 i 50-52). Ne može se smatrati da dužnost nametnuta članom 8 obuhvata opštu obavezu države potpisnice da poštuje izbor venčanih parova kada je reč o zemlji njihovog bračnog boravka i da prihvati supružnike koji nisu njeni državljani radi nastanjenja u toj zemlji.

U ovom slučaju, podnosioci predstavki nisu pokazale da su postojale prepreke uspostavljanju porodičnog života u njihovoj sopstvenoj zemlji ili u zemljama njihovih muževa, niti da su postojali posebni razlozi zašto se to od njih nije moglo očekivati.

Pored toga, u vreme njihovog braka

(i) gdja Abdulaziz je znala da je njen muž primljen u Ujedinjeno Kraljevstvo na ograničeni period samo kao posetilac i da će on morati da podnese zahtev da u zemlji ostane trajno, a nije mogla znati, u svetlu već objavljenih nacрта odrebi (vidi gore stav 20), da će verovatno biti odbijen;

(ii) gdja Balkandali mora da je znala da je dozvola njenog muža da privremeno ostane u zemlji kao student već istekla, da je njegov boravak u Ujedinjenom Kraljevstvu stoga nezakonit i da se, shodno Propisima iz 1980, koji su tada bili na snazi, nije moglo očekivati da će mu biti dozvoljeno da se nastani.

U slučaju gdje Kabales, koja nikada nije živela zajedno sa g. Kabalesom u Ujedinjenom Kraljevstvu, ona je trebalo da zna da će mu biti potrebna dozvola za ulazak u zemlju i da će shodno propisima koji su tada bili na snazi, biti odbijen.

69. Iz ovoga sledi da nije bilo «nedostatka poštovanja» porodičnog života, i otuda, da nije bilo kršenja člana 8 uzetog zasebno.

II. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 14 UZETOG ZAJEDNO SA ČLANOM 8

A. Uvod

70. Podnosioci predstavki su tvrdile da su usled neopravdanih razlika u postupanju u obezbeđivanju prava na poštovanje njihovog porodičnog života, zasnovanih na polu, rasi i – u slučaju gdje Balkandali – takodje i rodjenju, bile žrtve kršenja člana 14 Konvencije, uzetog zajedno sa članom 8. Član 14 glasi:

Uživanje prava i sloboda predvidjenih ovom Konvencijom obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rodjenje ili drugi status.

U slučaju da Sud zaključi da se član 8 može primeniti na ovaj predmet, Država je negirala da postoji bilo koja razlika u postupanju na osnovu rase i tvrdila da pošto razlike u postupanju na osnovu pola i rodjenja imaju objektivno i razumno opravdanje i da su u srazmeri sa ciljevima kojima se teži, te razlike jesu u skladu sa članom 14.

71. Prema utvrđenoj sudskoj praksi Suda, član 14 dopunjuje ostale materijalne odredbe Konvencije i Protokola. On ne postoji samostalno pošto ima dejstvo jedino u vezi sa "uživanjem prava i sloboda" garantovanih ovim odredbama. Mada primena člana 14 neophodno ne pretpostavlja kršenje ovih odredbi – i u ovoj meri je ovaj član autonoman – ne može biti prostora za njegovu primenu osim ako činjenice o kojima je reč ne potpadaju pod delokrug jedne ili više tih odredbi (vidi, izmedju ostalog, gorenavedenu presudu *Rasmussen*, Serija A br. 87, str. 12, st. 29).

Sud je zaključio da se član 8 može primeniti (vidi gore stav 65). Mada Ujedinjeno Kraljevstvo nije bilo obavezno da prihvati da se g. Abdulaziz, g. Kabales i g. Balkandali nastane u ovoj zemlji, i Sud stoga nije utvrdio da je došlo do kršenja člana 8 uzetog zasebno (vidi gore stavove 68-69), činjenice o kojima je reč ipak spadaju u delokrug ovog člana (čl. 8). U ovom smislu može se povući paralela *mutatis mutandis* sa predmetom *Nacionalnog sindikata belgijske policije* (vidi presudu od 27. X 1975, Serija A br. 19, str. 20, st. 45).

Član 14 se stoga takodje može primeniti.

72. U smislu člana 14 razlika u postupanju je diskriminatorna ukoliko "ona nema nikakvo objektivno i razumno opravdanje", to jest, ako ne služi postizanju "legitimnog cilja" ili ako ne postoji «razuman odnos srazmere između upotrebljenih sredstava i cilja koji treba ostvariti» (vidi, između ostalog, gorenavedeni *Belgijsku lingvistički slučaj*, Serija A br. 6, str. 34, st. 10, gorenavedenu presudu *Marckx*, Serija A br. 31, str. 16, st. 33, i gorenavedenu presudu *Rasmussen*, Serija A br. 87, str. 14, st. 38).

Države potpisnice uživaju određeni stepen diskrecije u proceni da li i u kojoj meri razlike u inače sličnim situacijama opravdavaju različito postupanje u zakonu (vidi gorenavedenu presudu *Rasmussen, ibid*, str. 15, st. 40), ali je na Sudu da donese konačnu odluku u ovom pogledu.

73. U posebnim okolnostima ovog slučaja, Sud smatra da mora po redu ispitati tri osnove po kojima je, kako se tvrdilo, došlo do diskriminatorne razlike u postupanju.

B. Navodna diskriminacija na osnovu pola

74. Kada je reč o navodnoj diskriminaciji na osnovu pola, nije osporavano da je prema Propisima iz 1980. bilo lakše muškarcu nastanjenom u Ujedinjenom Kraljevstvu nego ženi nastanjenoj u ovoj zemlji da pribavi dozvolu za suprugu odnosno supružnika koji nije državljanin da udje ili ostane u ovoj zemlji radi nastanjenja (vidi gore stavove 23-25). Rasprava je bila usredsređena na pitanje da li ova razlika ima objektivno i razumno opravdanje.

75. Prema stavu Države, razlika u postupanju koja je predmet žalbe, imala je za cilj da ograniči "primarnu imigraciju" (vidi gore stav 21) i bila je opravdana zbog potrebe da se zaštiti domaće tržište rada u vreme velike nezaposlenosti. Država se u velikoj meri pozivala na stepen diskrecije koji uživaju države potpisnice u ovoj oblasti i stavila naročit naglasak na ono što je opisala kao statističku činjenicu: verovatnije je da će muškarci tražiti posao nego da će to činiti žene, a posledica toga je ta da će muški imigranti imati veći uticaj na pomenuto tržište od ženskih imigranata. Nadalje, izneta je tvrdnja da je došlo do značajnog smanjenja od oko 5.700 lica godišnje kada je reč o broju muževa prihvaćenih radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu (vidi gore stav 38 (e)), što Država pripisuje Propisima iz 1980. Ovo je, kako je rečeno, naročito istinito kada se posmatra u svetlu

kumulativnog efekta tokom godina i u svetlu ukupnog broja lica prihvaćenih radi nastanjenja.

Podnosioci predstavki su osporavale ovaj stav. Po njima, obrazloženje Države prenebregava savremenu ulogu žena i činjenicu da muškarci mogu biti samozaposleni, i takodje, kako se vidi u slučaju g. Balkandalija (vidi gore stav 53), da mogu da otvaraju radna mesta umesto da sami traže posao. Nadalje, broj kojim raspolaže Država od 5.700 lica, kako su rekle podnosioci predstavki, je beznačajan i, iz niza razloga, svakako nepouzdan (vidi gore kraj stava 38 (e)).

76. Država je dalje tvrdila da su mere o kojima je reč opravdane zbog potrebe da se očuva delotvorna imigraciona kontrola, koja koristi nastanjenim imigrantima kao i autohtonom stanovništvu. Imigracija vrši pritisak na društvo; cilj Države je da unapredi javni mir, a stroga i pravična kontrola osigurava dobre odnose izmedju različitih zajednica koje žive u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Na ovo su podnosioci predstavki odgovorile da rasne predrasude stanovništva Ujedinjenog Kraljevstva ne mogu biti iznete kao opravdanje za date mere.

77. U svom izveštaju Komisija je iznela stav da, kada se sagleda u kontekstu imigracije drugih grupa, stopa godišnje emigracije i nezaposlenosti, kao i ekonomske aktivnosti, godišnje smanjenje od 2.000 lica (kako je tada procenjivala Država) kada je reč o broju muževa prihvaćenih radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu (vidi gore stav 38 (e)), nema uticaj na domaće tržište rada koji bi po obimu ili važnosti opravdao razliku u postupanju na osnovu pola i štetne posledice takvog postupanja na porodični život žena o kojima je reč. Takodje, dugotrajno opredeljenje za ponovno ujedinjenje porodica muških imigranata, koje je Država pomenula kao razlog za prihvatanje žena, a isključivanje muževa, više ne odgovara savremenim zahtevima vezanim za jednako postupanje prema polovima. Nije utvrđeno ni to da su rasni odnosi ili imigraciona kontrola unapredjeni ovim propisima: oni mogu izazvati negodovanje dela imigracione populacije i nije pokazano da je teže ograničiti zloupotrebe od strane muževa koji nisu državljanji nego zloupotrebe od strane drugih grupa imigranata. Komisija je jednoglasno zaključila da je došlo do diskriminacije na osnovu pola, suprotno članu 14, u osiguranju prava podnosilaca predstavki na poštovanje

porodičnog života, pri čemu je primena relevantnih propisa u nesrazmeri sa ciljevima koji se, kako se tvrdi, žele postići.

Na raspravi pred Sudom, delegat Komisije je izjavio da na ovaj zaključak nije uticao revidirani podatak (oko 5.700 lica) koji je iznela Država i koji se odnosi na godišnje smanjenje broja muževa prihvaćenih radi nastanjenja.

78. Sud uvažava činjenicu da su Propisi iz 1980. imali za cilj da zaštite domaće tržište rada. Činjenica da je, kako su iznele podnosioci predstavki, ovaj cilj mogao biti unapredjen ukidanjem "predačke veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom" i propisa koji regulišu "radni odmor" (vidi gore stav 20), ni na koji način ne menja ovaj zaključak. Pored toga, Sud ne uvidja da postoje bilo kakvi konačni dokazi koji bi osporavali ovaj zaključak u parlamentarnim debatama, na šta su se podnosioci predstavki takodje pozivale. Jeste istina, kao što su one iznele, da je nezaposlenost u Ujedinjenom Kraljevstvu 1980. godine bila manja nego kasnijih godina, ali je ipak već dostigla značajan nivo i postojao je veliki porast u poredjenju sa prethodnim godinama (vidi gore stav 38 (d)).

Mada je pomenuti cilj nesumnjivo legitiman, ovo samo po sebi ne utvrđuje legitimnost razlike koje postoje u Propisima iz 1980. kada je reč o mogućnosti da muški i ženski imigranti nastanjeni u Ujedinjenom Kraljevstvu pribave dozvolu za ulazak ili ostanak u zemlji za, s jedne strane, svoje supruge ili verenice koje nisu državljani, i, s druge, za svoje muževe ili verenike koji nisu državljani.

Mada države potpisnice uživaju odredjeni "stepen diskrecije" u proceni da li i u kojoj meri razlike u inače sličnim situacijama opravdavaju različito postupanje, stepen te diskrecije će se menjati prema prilikama, predmetu o kome je reč i činjenicama u pozadini tog predmeta (vidi gorenavedenu presudu *Rasmussen*, Serija A br. 87, str. 15, st. 40).

Što se ovog predmeta tiče, može se reći da je unapredjenje jednakosti polova danas važan cilj u državama članicama Saveta Evrope. Ovo znači da bi morali biti izneti veoma jaki razlozi pre nego što bi moglo da se smatra da je neka razlika u postupanju na osnovu pola u skladu sa Konvencijom.

79. Po mišljenju Suda, argumenti Države koji su u sažetom obliku izneti u gornjem stavu 75 nisu uverljivi.

Možda je tačno da u proseku postoji veći procenat radno sposobnih muškaraca nego radno sposobnih žena koje su "ekonomski aktivne" (za Veliku Britaniju 90% muškaraca i 63% žena) i da približno isti brojevi važe za imigrante (po statistikama, 86% za muškarce i 41% za žene imigrante sa indijskog podkontinenta i 90% za muškarce i 70% za žene imigrante iz Zapadne Indije i Guajane (vidi gore stav 38 (d)).

Uprkos tome, ovo ne pokazuje da slične razlike zapravo postoje – ili da bi postojale da nema Propisa iz 1980. godine- kada je reč o uticaju žena imigranata odnosno muževa imigranata na tržište rada Ujedinjenog Kraljevstva. U tom smislu i drugi činioци moraju biti uzeti u obzir. Biti "ekonomski aktivan" ne znači uvek da neko traži da ga neko drugi zaposli. Štaviše, mada će možda veći broj muškaraca nego žena tražiti posao, žene imigranti (vidi gore stav 38 (e)), od kojih su mnoge takodje bile «ekonomski aktivne», su već uveliko brojno nadmašile muževe imigrante, pre uvođenja Propisa iz 1980. Mada je veliki deo ovih žena, u onoj meri u kojoj su bile "ekonomski aktivne", radio skraćeno radno vreme, uticaj žena imigranata u poredjenju sa uticajem muškaraca imigranata na domaće tržište rada, ne treba podceniti.

U svakom slučaju, Sud nije uveren da je razlika koja možda ipak postoji između uticaja muškaraca odnosno uticaja žena na domaće tržište rada, dovoljno značajna da opravda razliku u postupanju, na koju se podnosioci predstavlki žale, kada je reč o mogućnosti da se licu nastanjenom u Ujedinjenom Kraljevstvu pridruži supruga ili suprug.

80. U ovom kontekstu Država je naglasila važnost uticaja ograničenja sadržanih u Propisima iz 1980. na imigraciju muževa, što je dovelo, prema proceni Države, do godišnjeg smanjenja od 5.700 lica (a ne 2.000 lica, kako je pomenuto u izveštaju Komisije), kada je reč o broju muževa prihvaćenih radi nastanjenja.

Ne iznoseći zaključak o tačnosti podatka o 5.700 lica, Sud konstatuje da je u pogledu vremena do pomenutog smanjenja došlo u isto vreme kada i do značajnog porasta nezaposlenosti u Ujedinjenom Kraljevstvu i da je Država priznala da se izvestan deo ovog smanjenja može pripisati ekonomskim uslovima, a ne Propisima iz 1980. (vidi gore stav 38 (d) i (e)).

U svakom slučaju, iz razloga iznetih u gornjem stavu 79, postignuto smanjenje ne opravdava razliku u postupanju između muškaraca i žena.

81. Sud uvažava činjenicu da su Propisi iz 1980. također imali za cilj, prema tvrdnjama Države, unapredjenje javnog mira. Međutim, Sud nije uveren da je tom cilju doprinela razlika koja u ovim propisima postoji između muževa i žena.

82. Ostaje opštiji argument koji je iznela Država, a to je da Ujedinjeno Kraljevstvo nije prekršilo član 14 zbog činjenice da je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo velikodušnije u nekim pogledima- konkretno kada je reč o prihvatanju supruge i verenice muškaraca nastanjenih u ovoj zemlji, koje nisu državljanke – nego što Konvencija zahteva.

Sud ne može da prihvati ovaj argument. Sud želi da istakne da se član 14 odnosi na izbegavanje diskriminacije u uživanju prava iz Konvencije u onoj meri u kojoj zahtevi Konvencije u pogledu tih prava mogu biti ispoštovani na različite načine. Pojam diskriminacije u okviru značenja člana 14 obuhvata uopšteno rečeno slučajeve gde neka lica ili grupe, bez odgovarajućeg opravdanja, imaju manje povoljan tretman nego druga lica ili grupe, mada Konvencija ne traži povoljniji tretman.

83. Sud stoga zaključuje da su podnosioci predstavki žrtve diskriminacije na osnovu pola, što predstavlja kršenje člana 14 uzetog zajedno sa članom 8.

C. Navodna diskriminacija na osnovu rase

84. Što se tiče navodne diskriminacije na osnovu rase, podnosioci predstavki su se pozivale na mišljenje manjine članova Komisije. One su pomenule, između ostalog, čitavu istoriju i pozadinu imigracionih zakona Ujedinjenog Kraljevstva (vidi gore stavove 11-15) i parlamentarne debate o imigracionim propisima.

Osporavajući ovu tvrdnju, Država je iznela stav da Propisi iz 1980. nisu rasno motivisani i da je njihov cilj bio da ograniče "primarnu imigraciju" (vidi gore stav 21).

Većina članova Komisije je zaključila da nije bilo kršenja člana 14 po ovoj tački. Najveći broj imigracionih mera – koje ograničavaju, kao što je to slučaj, slobodan ulazak – razlikuju se na osnovu nacionalnosti ljudi, a indirektno na osnovu njihove rase, etničkog porekla i, moguće, boje njihove kože. Mada država potpisnica ne može primenjivati "mere čisto rasističke

prirode", pružati preferencijalni tretman sopstvenim državljanima ili licima iz zemalja sa kojima ta država ima najbliže veze, ne predstavlja "rasnu diskriminaciju". Praktično dejstvo propisa Ujedinjenog Kraljevstva ne znači da su ovi propisi užasavajući zbog rasne diskriminacije, budući da nema dokaza o stvarnoj razlici u postupanju na osnovu rase.

Manji broj članova Komisije, s druge strane, konstatovao je da je osnovni cilj ovih propisa bio da spreče imigraciju iz Novog Komonvelta i Pakistana. Ovo nije slučajno: istorija zakonodavstva pokazuje da je postojala namera «da se smanji broj obojenih imigranata». Po svom dejstvu i svrsi, ovi propisi su indirektno rasistički, i stoga je postojalo kršenje člana 14 (čl. 14) po ovoj tački u slučajevima gdje Abdulaziz i gdje Kabales.

85. Sud se slaže sa većinom članova Komisije u ovom pogledu.

Propisi iz 1980, koji su važili opšte uzev za sva lica bez prava boravka koja su želela da udju u Ujedinjeno Kraljevstvo i da se tamo nastane, nisu sadržali odredbe koje prave razliku između lica ili grupa na osnovu rase ili etničkog porekla. Stav 2 ovih propisa je sadržao posebno uputstvo imigracionim službenicima da vrše svoje dužnosti bez obzira na rasu, boju kože ili veru lica koje pokušava da udje u zemlju (vidi gore stav 20), i ti propisi su važili svuda za imigrante koji pokušavaju da udju u zemlju iz svih delova sveta, bez obzira na rasu ili poreklo.

Sud je već uvažio činjenicu da je glavna i suštinska svrha Propisa iz 1980. bila da smanje «primarnu imigraciju» kako bi se zaštitilo tržište rada u vreme velike nezaposlenosti. Ovo znači da su stroža ograničenja po pitanju imigracije, koja su uvedena ovim propisima, zasnovana ne na negodovanju u pogledu porekla onih koji nisu državljani a žele da udju u zemlju, već na potrebi da se zaustavi priliv imigranata u to vreme.

To što se masovna imigracija protiv koje su ovi propisi bili usmereni sastojala uglavnom od onih koji su želeli da imigriraju iz Novog Komonvelta i Pakistana, i to što su, kao posledica toga, u dato vreme time bili manje pogodjeni belci nego ostali, nije dovoljan razlog da se ti propisi smatraju rasističkim po svojoj prirodi: u pitanju je efekat koji proističe ne iz sadržaja Propisa iz 1980, već iz činjenice da su, među onima koji su želeli da imigriraju, neke etničke grupe brojčano nadmašivale druge.

Sud zaključuje iz gorenavedenog da Propisi iz 1980. nisu pravili nikakvu razliku na osnovu rase i stoga nisu bili diskriminatorni na toj osnovi. Ovaj zaključak ne menjaju sledeća dva argumenta na koja su se podnosioci predstavki pozivale.

(a) Iznesena je tvrdnja da zahtev da je supruga ili verenica lica koje pokušava da udje u zemlju, rođena u Ujedinjenom Kraljevstvu ili da ima roditelja koji je rođen u toj zemlji, kao i "pređački propis Ujedinjenog Kraljevstva" (vidi gore stavove 23, 24 i 20), favorizuju lica određenog etničkog porekla. Međutim, Sud smatra ove odredbe izuzecima smišljenim u korist lica koja imaju bliske veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom, što ne utiče na opšti duh ovih propisa.

(b) Iznesena je tvrdnja da je zahtev da strane u braku ili planiranom braku moraju prethodno da se sretnu (vidi gore stavove 22-24), na štetu pojedinaca sa indijskog podkontinenta, gde je praksa ugovorenih brakova uobičajena. Po mišljenju Suda, međutim, takav zahtev se ne može uzeti kao pokazatelj rasne diskriminacije: njegov osnovni cilj je bio da spreči zaobilaženje propisa putem lažnih brakova ili veridbi. Pored toga, taj zahtev nema nikakve veze sa ovim predmetima.

86. Sud prema tome smatra da podnosioci predstavki nisu žrtve diskriminacije na osnovu rase.

D. Navodna diskriminacija na osnovu rođenja

87. Gdja Balkandali je iznela tvrdnju da je ona takodje bila i žrtva diskriminacije na osnovu rođenja utoliko što medju ženama državljkama Ujedinjenog Kraljevstva i Kolonija, koje su nastanjene u Ujedinjenom Kraljevstvu, samo one rođene u toj zemlji ili čiji je jedan roditelj rođen u toj zemlji, mogu, shodno Propisima iz 1980, da regulišu da njihov muž koji nije državljanin bude prihvaćen radi nastanjenja u ovoj zemlji (vidi gore stavove 23-24).

Nije osporavano da su Propisi iz 1980. uveli razliku u postupanju na osnovu rođenja, pri čemu je rasprava bila usredsredjena na pitanje da li ta razlika ima objektivno i razumno opravdanje.

Pored toga što se pozivala na izveštaj Komisije, gdja Balkandali je iznela tvrdnju da ukidanje ove razlike u kasnijim imigracionih propisima (vidi gore stav 28 (a)) pokazuje da ona ranije nije bila opravdana.

Država je tvrdila da je razlika o kojoj je reč bila opravdana zbog nastojanja da se izbegnu teškoće sa kojima bi se susrele žene koje su imale bliske veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom, ako bi, po sklapanju braka, morale da se isele u inostranstvo kako bi ostale sa svojim muževima.

Komisija je smatrala da, uprkos kasnijem ukidanju ove razlike, opšti interes i verovatno privremena priroda imigracionih propisa, zahtevaju od nje da iznese svoje mišljenje. Komisija je zauzela stav da razlika u postupanju zasnovana na pukoj slučajnosti rođenja, ne uzimajući u obzir lične okolnosti ili vrline pojedinca, predstavlja diskriminaciju kojom se krši član 14.

88. Sud ne može da se složi sa mišljenjem Komisije. Cilj koji je Država navela je neosporno legitiman u smislu člana 14. Istina je da je lice koje je, poput gdje Balkandali, nastanjeno u nekoj zemlji nekoliko godina, možda razvilo bliske veze sa tom zemljom, iako nije rođeno u njoj. Ipak, opšte uzev, postoje ubedljivi socijalni razlozi za davanje posebnog tretmana onima čije veze sa nekom zemljom potiču od rođenja u njoj. Razlika u postupanju mora stoga da se posmatra kao razlika koja je imala cilj i razumno opravdanje; posebno se nije pokazalo da posledice te razlike krše princip srazmere. Ovaj zaključak nije promenila činjenica da su imigracioni propisi kasnije izmenjeni po ovom pitanju.

89. Sud stoga smatra da gdja Balkandali nije bila žrtva diskriminacije na osnovu rođenja.

III. NAVODNA KRŠENJA ČLANA 3

90. Podnosioci predstavki su iznele tvrdnju da su podvrgnute ponižavajućem postupanju, što predstavlja kršenje člana 3, koji glasi:

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Po mišljenju podnosioca predstavki, diskriminacija protiv njih predstavlja uvredu ljudskog dostojanstva. One su takodje pomenule dugu razdvojenost

g. i gdje Kabales i brigu i stres kroz koje su prošli gdja Abdulaziz i gdja Balkandali.

Država je osporavala ovu tvrdnju na različitim osnovama. Prema Komisiji, član 14 sadrži osudu ponižavajućih vidova seksualne i drugih oblika diskriminacije i nikakva posebna pitanja ne proizilaze iz člana 3.

91. Sud smatra da razlika u postupanju koja je predmet žalbe nije značila neuvažavanje ili nedostatak poštovanja za ličnost podnosioca predstavki i da nije bila smišljena da ponižava niti degradira, niti je to činila, već je namera bila isključivo postizanje ciljeva pomenutih u gorenavedenim stavovima 75, 76, 78 i 81 (vidi presudu *Albert i Le Compte* od 10. II 1983, Serija A br. 58, str. 13, st. 22). Stoga ova razlika ne može da se smatra "ponižavajućom".

Shodno tome, nije bilo kršenja člana 3.

IV. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 13

92. Podnosioci predstavki su iznele tvrdnju da nisu imale delotvorni pravni lek za svoje žalbe u skladu sa članovima 3, 8 i 14 i da je prema tome došlo do kršenja člana 13, koji glasi:

Svako kome su povredjena prava i slobode predvidjeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.

U slučaju da Sud zaključi da se članovi 3, 8 i 14 mogu primeniti, Država je iznela tvrdnju da imigracioni propisi, mada ne predstavljaju delegirano zakonodavstvo, potpadaju pod princip koji je iznela Komisija u svom izveštaju u predmetu *Young, James i Webster* (Serija B, br. 39, str. 49), a to je da član 13 ne zahteva da se predvidi pravni lek kojim se kontroliše uskladenost zakona s Konvencijom. Država je sa svoje strane tvrdila da su pravni lekovi koji su bili na raspolaganju podnosiocima predstavki "delotvorni".

Komisija je bila mišljenja da imigracioni propisi izlaze iz delokruga gorenavedenog principa. Razmotrivši raspoložive kanale žalbe, Komisija je zaključila da je došlo do kršenja člana 13.

93. Sud je zaključio da je diskriminacija na osnovu pola čije su žrtve bile gdja Abdulaziz, gdja Kabales i gdja Balkandali, bila posledica normi koje su u ovom pogledu nespojive sa Konvencijom. U tom smislu, pošto Ujedinjeno Kraljevstvo nije uključilo Konvenciju u svoje domaće pravo, nije moglo biti "delotvornog pravnog leka" kako zahteva član 13 (čl. 13) (vidi presudu *Silver i ostali* od 25. III 1983, Serija A br. 61, strane 42-44, stavovi 111-119, i presudu *Campbell i Fell* od 28. VI 1984, Serija A br. 80, str. 52, st. 127). Korišćenje raspoloživih kanala žalbe (sistem za imigracione žalbe, žalbe ministru unutrašnjih poslova, zahtev za sudsku reviziju; vidi gore stavove 19 i 34-37) moglo bi biti delotvorno samo ako bi podnosilac žalbe tvrdio da je diskriminacija posledica pogrešne primene Propisa iz 1980. Ipak, u ovom slučaju nije izneta takva tvrdnja niti je rečeno da je ta diskriminacija na bilo koji drugi način u suprotnosti sa domaćim pravom.

Sud prema tome zaključuje da je došlo do kršenja člana 13.

V. PRIMENA ČLANA 50

94. Gdja Abdulaziz, gdja Kabales i gdja Balkandali su tražile pravedno zadovoljenje na ime "nematerijalne štete", kao i troškova i izdataka, shodno članu 50, koji glasi:

Ako Sud zaključi da je odluka ili mera koju je doneo neki pravni organ ili bilo koji drugi organ Visoke strane potpisnice u potpunosti ili delimično u sukobu sa obavezama koje proističu iz Konvencije, i ako domaće pravo te strane potpisnice omogućava samo delimičnu odštetu na ime posledica ove odluke ili mere, odlukom Suda će biti, ako je neophodno, pruženo pravedno zadovoljenje oštećenoj strani.

Svi podnosioci predstavki, uključujući i gdju Kabales, su žrtve kršenja člana 14 uzetog zajedno sa članom 8 (vidi gore stavove 63 i 83), i usled toga član 50 može da se primeni na svaku od njih.

A. Pretrpljena šteta

95. Podnosioci predstavki su tražile "značajnu" naknadu, koju, međutim nisu izrazile u konkretnom iznosu, za nematerijalnu štetu u vidu duševnog bola, poniženja i brige. One su navele da se ometanje uživanja prava na koje

su se one žalile tiče jednog vitalnog činioca u društvu, a to je porodični život; da se polna diskriminacija svuda u svetu osudjuje; i da postojanje prakse kojom se krši Konvencija predstavlja otežavajuću okolnost. Takodje su navele, izmedju ostalog, negativne posledice po razvoj porodičnih veza i pravljenje dugoročnih planova; pretnju krivičnog postupka ili postupka deportacije protiv g. Abdulaziza i g. Balkandalija (vidi gore stav 33); dugu odvojenost g. i gdje Kabales; i činjenicu da bi g. Abdulaziz bio prihvaćen radi nastanjenja u Ujedinjenom Kraljevstvu shodno propisima koji su bili na snazi na dan njegovog venčanja i na dan podnošenja zahteva za dozvolu da ostane u zemlji (vidi gore stav 41). Gdja Balkandali je dodala da joj kasnije izdavanje dozvole za ostanak njenog muža (vidi stav 53 gore) nije predstavljalo nikakvu odštetu za ranije pretrpljeni duševni bol.

Država je najpre iznela tvrdnju da pružanje pravednog zadovoljenja gdji Abdulaziz i gdji Balkandali nije «neophodno»: nema dokaza o navodnoj šteti niti je dokazano da je došlo do bilo kakve štete koja bi bila posledica kršenja o kojima bi Sud mogao da donese zaključak. Država je sa svoje strane tvrdila da bi, ukoliko Sud zaključi da je došlo do kršenja, to samo po sebi predstavljalo dovoljno pravedno zadovoljenje: u vreme sklapanja datih brakova, parovi o kojima je reč su znali da nemaju pravo da zajedno žive u Ujedinjenom Kraljevstvu; zapravo, oni nisu bili sprečavani da to čine; a pošto su mogli da žive u Portugalu ili Turskoj, nije bilo negativnog uticaja na porodične veze i dugoročne planove. Slična obrazloženja su izneta u vezi sa gdjom Kabales.

96. Zbog same svoje prirode, nematerijalna šteta one vrste do koje je navodno došlo, ne može uvek biti predmet konkretnog dokazivanja. Medjutim, razumno bi bilo pretpostaviti da lica koja se, poput podnosioca predstavki, suoče sa problemima vezanim za nastavak ili početak svog bračnog života, mogu pretrpeti duševni bol i brigu. Ipak, naročito uzimajući u obzir činioce na koje se pozivala Država prilikom davanja svog mišljenja o ovom pitanju, Sud smatra da u okolnostima ovih slučaja, zaključci Suda da je došlo do kršenja sami po sebi predstavljaju dovoljno pravedno zadovoljenje. Zahtev podnosioca predstavki za novčanom naknadom se stoga ne može prihvatiti.

B. Troškovi i izdaci

97. Podnosioci predstavki su tražile na ime svojih troškova i izdataka vezanih za postupak pred institucijama Konvencije – uz oduzimanje iznosa

koje su dobile na osnovu pravne pomoći i na osnovu donacije od 342,83 britanskih funti – isplatu sledećih iznosa (bez poreza na dodatu vrednost):

(a) 14.955, 61 britanskih funti za honorare i izdatke gospode Bindmana & partnera, advokata;

(b) 8.745 britanskih funti za honorare g. Michaela Beloffa, krunskog savetnika;

(c) 5.411 britanskih funti za honorare mladjeg advokata (gdja Dangor do marta 1984. i prof. Higgins posle toga);

(d) US\$ 120,75, što predstavlja onu polovinu honorara gospode Sycipa, Salazara, Feliciano i Hernandez, koja nije isplaćena iz fonda za pravnu pomoć Suda, na ime saveta o filipinskom pravu vezano za brak gdje Kabales.

98. Država je ukazala na to da je spremna da isplati one iznose koji su u skladu sa praksom Suda u ovoj stvari, a ne pokriva ih pravna pomoć podnosilaca predstavki. Uz izuzetak tačaka pomenutih u sledećem stavu, Država nije tvrdila da pomenuti zahtev ne zadovoljava kriterijume Suda u vezi sa ovim pitanjem (vidi, medju ostalim merodavnim dokumentima, presudu *Zimmermann i Steiner* od 13. VII 1983, Serija A br. 66, str. 14, st. 36); Država naročito nije osporavala činjenicu da su podnosioci predstavki imale dodatne troškove pored onih koji su pokriveni njihovom pravnom pomoći (cf, izmedju ostalog, presuda *Airey* od 6. II 1981, Serija A br. 41, str. 9, st. 13). U skladu sa ispitivanjem ovih tačaka, Sud zadržava celokupni zahtev.

99. (a) Država smatra da su honorari koji se traže za mladjeg advokata, u poredjenju sa onima koji se traže za glavne više advokate, veći od onih koji bi, po običaju, bili isplaćeni u domaćem sudskom procesu. Podnosioci predstavki su osporavale postojanje nefleksibilnog propisa u ovom pogledu.

Sud podseća da, u svakom slučaju, njega ne obavezuju propisi domaće prakse u ovoj oblasti (videti presudu *Silver i ostali* od 24. X 1983, Serija A br. 67, str. 10, st. 20). Sud zaključuje, uzimajući u obzir okolnosti i složenost ovog predmeta, da su honorari o kojima je reč razumni što se iznosa tiče.

(b) Država je tvrdila da, osim ako lice koga su konsultovali gospoda Sycip, Salazar, Feliciano i Hernandez nije postupalo kao zastupnik gospode Bindmana i partnera, treba da se oduzme odgovarajući iznos od honorara kancelarije gospode Sycipa i ostalih. Gdja Kabales je odgovorila da je pomenuto lice postupalo u tom svojstvu, te da je kancelarija gospode Bindmana i partnera platila taj honorar. Sud konstatuje da je obračun o kome je reč zapravo upućen gospodi Bindmanu i partnerima.

100. Troškovi i izdaci koje je sud prihvatio ukupno iznose US\$ 120,75, i, pošto se oduzime donacija od 342,83 britanskih funti- 28.768,78 britanskih funti. Od ovog drugog iznosa mora biti oduzeta suma od 9.650 FF, koju su podnosioci predstavke primile od Komisije i Suda na ime pravne pomoći; broj koji se dobije kao rezultat treba uvećati za onaj porez na dodatu vrednost koji će možda biti potrebno platiti.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. smatra da se član 8 mogao primeniti na ovaj predmet, ali da, uzet zasebno, nije prekršen;
2. smatra da se član 14 mogao primeniti na ovaj predmet;
3. smatra da je član 14 uzet zajedno sa članom 8 prekršen zbog diskriminacije protiv svakog podnosioca predstavki na osnovu pola;
4. smatra da nije bilo drugog kršenja člana 14 uzetog zajedno sa članom 8;
5. smatra da nije bilo kršenja člana 3;
6. smatra da je bilo kršenja člana 13 u pogledu žalbe na diskriminaciju na osnovu pola;
7. smatra da Ujedinjeno Kraljevstvo treba da isplati podnosiocima predstavki zajedno, na ime troškova i izdataka, iznose koji proističu iz obračuna koji treba izvršiti u skladu sa stavom 100 presude.

Sačinjeno na engleskom i francuskom i izrečeno na raspravi otvorenoj za javnost u zgradi Suda u Strazburgu dana 28. maja 1985.

Potpisao: Žerar VIARDA (Gerard WIARDA)

Predsednik

Potpisao: Mark-Andre AJSEN (Marc-Andre EISSEN)

Sekretar Suda

U skladu sa članom 51 stav 2 Konvencije i pravilom 52 stav 2 Poslovnika Suda, uz ovu presudu su priložena odvojena saglasna mišljenja g. Tora Viljalmsona, g. Bernhardta, g. Petitija i g. Gersinga.

Parafirao: G.W.

Parafirao: M.-A.E.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE TORA VILJALMSONA

Glasao sam kao i ostali članovi Suda. Moji razlozi u pogledu zaključka da nije bilo kršenja člana 8, kada se on tumači izdvojeno (tačka 1, operative odredbe), razlikuju se od onih iznetih u presudi. Smatram da taj član (čl. 8) nije prekršen, mada po mom mišljenju pravo na porodični život podnosilaca predstavki nije dovoljno ispoštovano. Smatram to ometanje prava opravdanim u skladu sa stavom 2 člana 8 zato što je bilo u skladu sa zakonom i nužno u demokratskom društvu, u interesu ekonomske dobrobiti tužene države.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE BERNHARDTA

Glasao sam sa ostalim članovima Suda, ali moje zaključivanje u pogledu člana 8 i člana 13 Konvencije se u određenoj meri razlikuje od stavova izraženih u presudi.

1. Prema ovoj presudi, član 8 stav 1 se može primeniti, ali, ako je uzet zasebno, nije prekršen zato što nije bilo "nedostatka poštovanja" porodičnog života. Ovakvo zaključivanje isključuje primenu člana 8 stav 2 i zapravo nameće inherentna ograničenja pravima garantovanim stavom 1 člana 8. Po mom mišljenju, mere o kojima je reč jedino mogu biti, i zaista to i jesu, opravdane primenom člana 8 stav 2.

2. U pogledu člana 13, ova presuda podržava sudsku praksu Suda od presude *Silver i ostali* od 25. marta 1983. Po mom mišljenju, ovu sudsku praksu treba modifikovati zato što nije u skladu sa namerom i svrhom člana 13 – to je odredba čija formulacija po opštem priznanju izaziva sumnju.

Prema ovoj presudi, član 13 se uvek i automatski krši ako se steknu sledeći uslovi: (1) Konvencija ne predstavlja deo domaćeg prava date države i (2) domaće pravo države krši – prema zaključku našeg Suda – druga prava garantovana Konvencijom (u ovom slučaju član 8 uzet zajedno sa članom 14). Posledica ovog zaključivanja je da je tumačenje materijalnih odredbi od strane ovog Suda odlučujuće takodje i u pogledu kršenja ili nekršenja člana 13. Kadgod ovaj Sud zaključi da je došlo do kršenja jednog od članova 2-5 ili 8-12 Konvencije, kao posledica postojanja i primene nacionalne pravne norme u državi gde Konvencija ne predstavlja deo domaćeg prava, član 13 je automatski prekršen. Ovo tumačenje je sumnjivo iz najmanje dva razloga.

Na države se primenjuju nejednaki stadardi prema mestu Konvencije u domaćem pravu. Država u kojoj se Konvencija ne primenjuje direktno može imati veoma iscrpan spisak ljudskih prava u domaćem pravu i/ili napredni sistem pravne zaštite, ali će ipak uvek kršiti član 13 ukoliko bilo koja domaća pravna odredba nije u saglasnosti sa Konvencijom. Ovo je teško razumeti.

Članu 13 se po mom mišljenju mora dati značenje koje je nezavisno od pitanja da li je bilo koja druga odredba Konvencije zapravo prekršena. Kadgod se neko lice žali da je neko nacionalno (upravno ili izvršno) telo prekršilo jednu od odredbi same Konvencije ili bilo koje slične garancije ili principa sadržanog u nacionalnom pravnom sistemu, član 13 se po mom mišljenju može primeniti i neki pravni lek mora biti na raspolaganju.

Uprkos ovim razlozima, glasao sam kao i većina članova pošto smatram da me do određene mere obavezuje prethodna sudska praksa ovog Suda; pored toga, pravo Ujedinjenog Kraljevstva nije u ovim predmetima pružilo, koliko ja mogu da zaključim, pravne lekove neophodne shodno članu 13 čak i ako se ova odredba tumači prema stavu obrazloženom u ovom mišljenju.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE PETITIJA

(Prevod)

Saglasan sam sa stavovima koji se tiču člana 13 Konvencije, koje je sudija Bernhardt izneo u svom saglasnom mišljenju.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE GERSINGA

Saglasan sam sa stavovima koji se tiču člana 13 Konvencije, koje je izneo sudija Bernhardt u svom saglasnom mišljenju.